

บทที่ ๕

พัฒนาการในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน

กฤษณา อโศกสิน เป็นที่รู้จักกันดีในฐานะนักเขียนนวนิยายที่ประสบความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยม ผลงานของกฤษณาได้รับความนิยมจากผู้อ่านมาตลอด ตั้งแต่กฤษณาเริ่มเขียนนวนิยายเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗ มาจนถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลา ๔๓ ปี กฤษณาได้สร้างสรรค์ผลงานไว้มากมาย ผลงานของกฤษณาไม่ได้มากในเชิงปริมาณแต่เพียงอย่างเดียว หากยังเปี่ยมไปด้วยคุณภาพจนได้รับรางวัลเป็นจำนวนมากอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาที่ผ่านมาและได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความสามารถของกฤษณาและรับรองคุณภาพของผลงานได้อย่างดียิ่ง นอกจากนี้ในนวนิยายแต่ละเรื่องนั้นกฤษณาได้เสนอสารหรือแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและต่อสังคมส่วนรวม นวนิยายของกฤษณา มีพัฒนาการอยู่ตลอด จึงทำให้นวนิยายของกฤษณาได้รับความนิยมจากผู้อ่านมาตลอดระยะเวลายาวนาน

ผู้วิจัยพบว่านวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษณา มีพัฒนาการ มาอย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้เห็นพัฒนาการในงานเขียนอย่างชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจะแบ่งงานของกฤษณาที่ได้รับรางวัลออกเป็น ๓ ช่วงเวลา โดยจะเรียงตามปี พ.ศ. ที่กฤษณาเขียนนวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่อง ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๒๐* มี ๖ เรื่อง ได้แก่ เรือมนุษย์ ตะวันตกดิน ฝันกลางฤดูฝน รากแก้ว ไม้ผลัดใบ และ ลมที่เปลี่ยนทาง

* ผู้วิจัยแบ่งช่วงระยะเวลาในการเขียนนวนิยายเป็น ๓ ช่วง ช่วงละ ๑๐ ปี แต่ช่วงแรกมีนวนิยายที่เริ่มได้รับรางวัล ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ผู้วิจัยจึงจัดแบ่งเข้ามาไว้ในช่วงเวลาที่ ๑ นี้ด้วย

ช่วงที่๒ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ มี ๘ เรื่อง ได้แก่ บ้านชนนิก ไฟหนาว ลานลูกไม้ ปูนปิดทอง กระเช้าสีดา บุษบกใบไม้ ไฟทะเล และ ภมร

ช่วงที่๓ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ มี ๓ เรื่อง ได้แก่ ถ่านเก่าไฟใหม่ เพลง บินใบจิว และ ชาวกรง

จากการศึกษานวนิยายของกฤษณา ที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่อง พบว่ามีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ก. ด้านแนวคิด
 - ข. ด้านตัวละคร
 - ค. ด้านกลวิธีการประพันธ์
- ก. พัฒนาการด้านแนวคิด

ในนวนิยายที่ได้ศึกษาทั้ง ๑๗ เรื่องนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษานวนิยายแต่ละช่วงว่ามีแนวคิดอะไรบ้าง และในช่วงเวลา ๓๐ ปีนั้นมีแนวคิดอะไรบ้าง และเปลี่ยนแปลงอย่างไร กฤษณาเสนอแนวคิดไว้ ๕ แนวคิดคือ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับสังคมและแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง

ช่วงที่๑ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จากนวนิยาย ๖ เรื่องพบว่ากฤษณาเสนอแนวคิดทั้งหมด ๔ แนว ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางดำเนินชีวิต และ แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง ดังนี้

๑) แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว มี ๓ เรื่อง ได้แก่

เรื่อง เรือมนุษย์ เสนอแนวคิดว่าการแต่งงานแล้วประสบปัญหาอันเกิดจากคู่สมรส

เรื่อง รากแก้ว เสนอแนวคิดว่าพื้นฐานการอบรมมีผลต่อพฤติกรรมและจิตใจของเด็ก

เรื่อง ไม้ผลัดใบ เสนอแนวคิดว่าการแต่งงานแล้วประสบปัญหาอันเกิดจากคู่สมรสและจากบุคคลอื่น

๒) แนวคิดเกี่ยวกับความรัก มี เรื่องเดียว ได้แก่ ฝืนกลางฤดูฝน เสนอแนวคิดที่ความรักที่ต่างฐานะนั้นเป็นไปไม่ได้ในสังคมปัจจุบัน

๓) แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางดำเนินชีวิต มี เรื่องเดียว ได้แก่ ตะวันตกดิน เสนอแนวคิดที่ความทะเยอทะยานในทางที่ผิดนั้นจะก่อให้เกิดความสูญเสีย

๔) แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง มี เรื่องเดียว ได้แก่ ลมที่เปลี่ยนทาง เสนอแนวคิดว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้นควรค่อยเป็นค่อยไป

ช่วงที่ ๒ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ จากนวนิยาย ๘ เรื่อง พบว่ากฤษณา เสนอแนวคิด ทั้งหมด ๔ แนว ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางดำเนินชีวิต และแนวคิดเกี่ยวกับสังคม

๑) แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว มี ๕ เรื่อง ได้แก่

เรื่อง ลานลูกไม้ เสนอแนวคิดที่พื้นฐานการอบรมมีผลต่อพฤติกรรมและจิตใจของเด็ก

เรื่อง ไฟหนาว เสนอแนวคิดที่ การแต่งงานแล้วประสบปัญหาอันเกิดจากคู่สมรส

เรื่อง ปูนปิดทอง เสนอแนวคิดที่ พ่อแม่ควรทำตัวเป็นพระของลูก

เรื่อง ไฟทะเล เสนอแนวคิดที่การแต่งงานแล้วประสบปัญหาอันเกิดจากบุคคลอื่น

เรื่อง กมร เสนอแนวคิดที่ การแต่งงานแล้วประสบปัญหาอันเกิดจากคู่สมรส

๑) แนวคิดเกี่ยวกับความรัก มีเรื่องเดียว ได้แก่ บ้านชนนิก เสนอแนวคิดที่ความรักที่มากเกินไปก่อให้เกิดความสูญเสีย

๒) แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางดำเนินชีวิต มีเรื่องเดียว ได้แก่ กระเช้าสีดา เสนอแนวคิดที่ความทะเยอทะยานในทางที่ผิดนั้นจะก่อให้เกิดความสูญเสีย

๓) แนวคิดเกี่ยวกับสังคม มี เรื่องเดียว ได้แก่ บุษบกใบไม้ เสนอแนวคิดว่าการปลูกป่าไม่มีทางสำเร็จได้ ถ้ายังมีการคอร์ปชั่นและการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า

ช่วงที่ ๓ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จากนวนิยาย ๓ เรื่อง พบว่ากฤษฎา เสนอแนวคิด ทั้งหมด ๒ แนว ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว และ แนวคิดเกี่ยวกับสังคม

๑) แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวมี ๒ เรื่อง ได้แก่

เรื่อง ถ่านเก่าไฟใหม่ เสนอแนวคิดว่า ลูกหลานควรเอาใจใส่ผู้สูงวัยในครอบครัว

เรื่อง เพลงบินใบจิว เสนอแนวคิดว่าการแต่งงานโดยปราศจากความรักนั้น จะทำให้เกิดการหย่าร้าง

๒) แนวคิดเกี่ยวกับสังคม มี เรื่องเดียว ได้แก่ ชาวกรุง เสนอแนวคิดว่าการพัฒนาทำให้คนบางกลุ่มเกิดความเดือดร้อน

การเสนอแนวคิดที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษฎาที่ได้รับรางวัลนั้นไม่มีช่วงระยะเวลาใดเลยที่ปรากฏแนวคิดครบทั้ง ๕ แนว ในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้น มีแนวคิดปรากฏอยู่ ๔ แนว คือ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางดำเนินชีวิต และแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้น มีแนวคิดปรากฏอยู่ ๔ แนว โดยมีอยู่ ๓ แนวคิดที่คงเดิมต่อเนื่องมาจากช่วงที่ ๑ คือ แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว และแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางดำเนินชีวิต ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๓๐ นี้ มีแนวคิดเพิ่มขึ้นมาอีก ๑ แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับสังคม ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองนั้น ไม่ปรากฏในช่วงที่ ๒ ต่อมาในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้น มีแนวคิดปรากฏเพียง ๒ แนวคิดเท่านั้น คือ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว และแนวคิดเกี่ยวกับสังคม ส่วนแนวคิดอื่นๆ คือ แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางดำเนินชีวิต และแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองนั้น ไม่ปรากฏในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ เลย จากแนวคิดทั้ง ๕ แนวที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษฎาที่ได้รับรางวัล ตั้งแต่ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวนั้น เป็นแนวคิดหลักที่กฤษฎาเสนอให้เห็นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอปรากฏอยู่ทั้ง ๓ ช่วง และกฤษฎาได้เสนอแนวคิดในด้านนี้ไว้ในนวนิยายถึง ๑๐ เรื่อง ด้วยกัน และมีพัฒนาการให้เห็น จากช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้น มีนวนิยายที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ

กับครอบครัวอยู่ ๓ เรื่อง คือ เรียมมนุษย์ รากแก้ว และ ไม้ผลัดใบ ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ มีนวนิยายที่เสนอแนวคิดนี้เพิ่มขึ้นมาเป็น ๕ เรื่อง คือ ลานลูกไม้ ไฟหนาว ปูนปิดทอง ไฟทะเล และ กมร และในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ มีนวนิยายที่เสนอแนวคิดนี้ปรากฏอยู่ ๒ เรื่อง คือ ถ่านเก่าไฟใหม่ และ เพลงบินใบจิว จึงเห็นได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวนี้ เป็นแนวคิดที่มีพัฒนาการจากช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มายังช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ เห็นได้จากจำนวนเรื่องที่ปรากฏเพิ่มมากขึ้น และคงที่ต่อเนื่องลงมายังช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จึงเป็นแนวคิดหลักที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ และมีพัฒนาการมากขึ้น ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวนี้เป็นแนวคิดที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด คือ ในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ กฤษณาเสนอแนวคิดในเรื่องปัญหาของการแต่งงานอันเกิดจากคู่สมรสและบุคคลอื่น ในเรื่อง เรียมมนุษย์ และ ไม้ผลัดใบ กับพื้นฐานการอบรมมีผลต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก ในเรื่อง รากแก้ว โดยเสนอให้เห็นถึงผลเสียของการที่เด็กไม่ได้รับการอบรมในทางที่ถูกว่า จะทำให้เด็กมีปัญหามีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายตามมา เช่น หนีออกไปเที่ยวตอนกลางคืน หักกินเหล้าสูบบุหรี่ ไม่ยอมเรียนหนังสือ ฯลฯ ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ กฤษณาก็ยังคงเสนอแนวคิดเหมือนกับในช่วงแรก คือ ปัญหาของการแต่งงานอันเกิดจากคู่สมรสและบุคคลอื่น ในเรื่อง ไฟหนาว ไฟทะเล และ กมร และพื้นฐานการอบรมมีผลต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก ในเรื่อง ลานลูกไม้ โดยเสนอให้เห็นถึงผลดีของการที่เด็กได้รับการอบรมในทางที่ถูกต้องว่าจะทำให้เด็กนั้นมีพฤติกรรมที่ดีอย่างไร เช่น ตั้งใจเรียน ขยัน ซื่อสัตย์ ฯลฯ แสดงว่ากฤษณายังคงให้ความสำคัญกับแนวคิดหลักทั้ง ๒ แนวอยู่ เพราะเสนออย่างต่อเนื่องกันลงมาถึง ๒ ช่วง ในช่วงนี้กฤษณาได้เสนอแนวคิดใหม่เพิ่มขึ้นมาอีกหนึ่งแนวคิด คือ พ่อแม่ควรทำตัวเป็นพระของลูก โดยเน้นให้เห็นถึง ความสำคัญในการทำหน้าที่ของพ่อแม่ที่ดีที่จะต้องปฏิบัติต่อลูกให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ลูกอย่างเพียงพอ มิใช่เป็นแค่การให้กำเนิดเท่านั้น ต่อมาในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ กฤษณายังคงเสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาของการแต่งงานอยู่แต่เสนอให้เห็นถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เสนอแนวคิดว่าการแต่งงานโดยปราศจากความรักนั้นจะทำให้เกิดการหย่าร้าง ในเรื่อง เพลงบินใบจิว และเสนอแนวคิดใหม่เพิ่มขึ้นมา คือ ลูกหลานควรเอาใจใส่ผู้สูงวัยในครอบครัว ในเรื่อง ถ่านเก่าไฟใหม่

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดด้านครอบครัวแล้วจะเห็นได้ว่า กฤษฎณาเสนอแนวคิดในเรื่องปัญหาการแต่งงานมาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกช่วง ทั้งปัญหาจากตัวของคู่สมรสเอง และปัญหาจากบุคคลอื่น โดยในช่วงแรกมายังช่วงที่สองนั้น ยังคงเสนอแนวคิดเดิมอย่างคงที่ต่อเนื่องมา แต่ในช่วงที่สองมายังช่วงที่สามนั้นมีพัฒนาการมากขึ้น ไม่ได้เสนอแต่ปัญหาเท่านั้นหากยังเสนอถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย แสดงให้เห็นว่ากฤษฎณาให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวเป็นอย่างมากและเห็นว่าคู่สมรสนั้นเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของครอบครัว หากคู่สมรสมีปัญหา ก็จะทำให้ครอบครัวไม่อบอุ่น เกิดปัญหาจนอาจจะต้องแตกแยกกันไปนั้น ก็จะส่งผลกระทบต่อกระเทือนไปยังส่วนอื่น ๆ ในสังคมด้วย และจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอีกมากมาย สิ่งที่น่าสนใจ คือ กฤษฎณาเสนอว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวนั้นอาจจะไม่ได้เกิดจากตัวของคนสองคนคือ คู่สมรสเท่านั้นแต่อาจจะเกิดจากบุคคลอื่น ซึ่งเป็นญาติพี่น้องหรือคนในครอบครัวของคู่สมรสก็ได้เช่นกัน ลักษณะนี้จะแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยนั้นมีใช้สังคมเดี่ยว ที่เมื่อมาแต่งงานกันแล้วจะแยกตัวออกมาอยู่ตามลำพังเฉพาะสามี ภรรยาเท่านั้น สังคมไทยยังประกอบไปด้วยพ่อแม่ พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย รวมไปถึงเพื่อนฝูง ที่มีความสัมพันธ์กับคู่สมรส และคนเหล่านี้มีอิทธิพลต่อชีวิตครอบครัวไม่น้อย อาจจะทำให้ชีวิตครอบครัวมีปัญหาต้องแตกแยกกันได้ นอกจากปัญหาของการแต่งงานแล้ว กฤษฎณายังให้ความสำคัญกับเด็ก อีกด้วยโดยในช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้นแสดงให้เห็นว่าพื้นฐานการอบรมมีผลต่อจิตใจ และพฤติกรรมของเด็กต่อเนื่องมาจนถึงในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ โดยเน้นให้ผู้อ่านเห็นถึงผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นกับเด็กเนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ผู้ปกครอง และในช่วงที่ ๒ นี้มีพัฒนาการมากขึ้น กฤษฎณาเสนอให้เห็นแนวคิดที่ว่า พ่อแม่ควรทำตัวเป็นพระของลูก เน้นถึงปัญหาของเด็กขาดความอบอุ่น ไม่ได้ได้รับความรักจากพ่อแม่ นั้นส่งผลให้เด็กมีปัญหาทางจิตใจ เป็นปัญหาที่ซับซ้อน และลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ว่าพ่อแม่ควรทำหน้าที่นี้อย่างดี หากหลงลืมหรือละเลยปล่อยทิ้งไว้ จะทำให้ลูกกลายเป็นเด็กมีปัญหา โดยเฉพาะในด้านจิตใจอย่างรุนแรง และอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา และในช่วงที่สามนั้นมีพัฒนาการมากยิ่งขึ้น คือ กฤษฎณามองปัญหาครอบครัวอย่างกว้างขวางมากขึ้น มิใช่มองแค่คู่สมรส หรือพ่อแม่ลูกเท่านั้นแต่มองปัญหาครอบครัวไปยังคนสูงวัยนั่นคือคนรุ่นปู่ย่า ตายายในครอบครัว โดยเสนอแนวคิดเพิ่มขึ้นมาจากทุกช่วง คือ ลูกหลานควรเอาใจใส่ผู้สูงวัยในครอบครัว เพราะในสังคมทุกวันนี้คนสูงอายุมักจะถูกละเลยจากลูกหลาน ไม่มีใครคอยดูแลทั้งที่ทุกท่านเหล่านี้เป็นผู้มีพระคุณอย่างยิ่ง สถาบันครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปจากครอบครัวขยายที่อยู่รวมกันมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ผู้สูงอายุจึงถูกทอดทิ้งมากขึ้น กฤษฎณาเห็นความสำคัญของปัญหานี้จึงเสนอแนวคิดว่าลูกหลานควรเอาใจใส่ทุกท่านเหล่านี้ ออกมาให้ผู้อ่านได้เห็นและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานี้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นตลอดระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๔๐ นั้น ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๓ เรื่อง

ของกฤษฎณาได้เสนอแนวคิดที่ครอบคลุมถึงคนทุกรุ่นในครอบครัว ตั้งแต่เด็ก ตัวของคู่สมรส ไปจนถึงคนสูงอายุ ครอบคลุมปัญหาทุกด้านในครอบครัว และยังมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบัน

๒. แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับความรัก เป็นแนวคิดที่ปรากฏอยู่ในช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ และครั้งที่เรื่อยมาถึง ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ โดยเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักในแง่มุมที่แตกต่างกันไป ในช่วงแรกเสนอแนวคิดที่ว่าความรักที่ต่างฐานะนั้นเป็นไปได้ในสังคมปัจจุบันในเรื่องผีนกลางฤดูฝน ต่อมาในช่วงที่สองเสนอแนวคิดที่ว่าความรักที่มากเกินไปก่อให้เกิดความสูญเสีย ในเรื่องบ้านขนนก เป็นการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักในแง่มุมที่แตกต่างกัน ไม่มีส่วนใดเกี่ยวกับกัน ในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ไม่ปรากฏว่าผู้เขียนเสนอแนวความคิดนี้เลย ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดเกี่ยวกับความรักนั้นไม่มีพัฒนาการเพราะแต่ละช่วงผู้เขียนเสนอเพียงเรื่องเดียวคือ เสนอในช่วงแรกและครั้งที่อยู่ในช่วงที่สอง และไม่ปรากฏในช่วงสุดท้าย ผู้เขียนไม่ค่อนเน้นที่จะเสนอแนวคิดนี้มากนัก

๓. แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางดำเนินชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตนี้จะปรากฏอยู่ในช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ และในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ กฤษฎณาเสนอแนวความคิดเพียงแนวความคิดเดียว คือ ความทะเยอทะยานในทางที่ผิดนั้นจะก่อให้เกิดความสูญเสีย ในเรื่อง ตะวันตกดิน และกระเช้าสีดา แต่ไม่ปรากฏแนวคิดนี้ในช่วงที่สามเลย แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่คงที่ต่อเนื่องลงมาจากช่วงแรกมายังช่วงที่สองเท่านั้น และแสดงแนวคิดเดียวกันเท่ากับเป็นการเน้นย้ำความคิดนี้มายังผู้อ่านนั่นเองว่ามนุษย์นั้นยังเต็มไปด้วยกิเลสต้องการจะเป็นในสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่รู้จักพอ เป็นการเสนอถึงปัญหาในตัวมนุษย์เป็นปัญหาเฉพาะบุคคลแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตนี้จึงไม่มีพัฒนาการ เพราะแต่ละช่วงผู้เขียนเสนอเพียงเรื่องเดียวแต่เสนอในช่วงแรก และครั้งที่อยู่ในช่วงที่สอง และไม่ปรากฏในช่วงสุดท้าย

๔. แนวคิดเกี่ยวกับสังคม แนวคิดเกี่ยวกับสังคมนี้มีปรากฏอยู่ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษฎณา ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ และครั้งที่ต่อมายังช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ด้วย แต่ไม่ปรากฏในช่วงแรกเลย โดยในช่วงที่ ๒ นั้น กฤษฎณาเสนอแนวคิดที่ว่า การปลูกป่าไม่มีทางสำเร็จลงได้ถ้ายังมีการคอร์ปชั่นและการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ในเรื่อง บุษบกใบไม้ ต่อมาในช่วงที่สาม เสนอแนวคิดที่ว่า การพัฒนาทำให้คนบางกลุ่มเกิดความเดือดร้อน ในเรื่อง ชาวกรง ผู้อ่านจึงเห็นว่าการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสังคมนี้ กฤษฎณาจะสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและอยู่ในความสนใจในขณะนั้น เป็นปัญหาเฉพาะสมัยที่เกิดขึ้น

ในสังคมนั่นเองไม่ว่าจะเป็นการตัดป่า หรือ การตัดถนน สร้างทางด่วน สร้างคอนโดมิเนียม ฯลฯ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงนั่นเอง ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดเกี่ยวกับสังคมนี้มีพัฒนาการ เพราะจากในช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้นไม่ปรากฏแนวคิดด้านนี้เลย แต่มีการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสังคมในช่วงที่สองระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ เรื่อยมาจนถึงช่วงที่สามระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จึงเป็นการเสนอแนวคิดที่ต่อเนื่องกันมาถึงแม้จะเสนอเพียงสองเรื่องเท่านั้น และเป็นการเสนอแนวคิดคนละมุมมองต่างกันไปแล้วก็แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนหันมาให้ความสนใจ ให้ความสำคัญกับสังคมมากขึ้น จึงเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมระดับกว้างที่มีผลต่อกลุ่มคนมากขึ้น คือ เรื่องการตัดป่า ที่มีผลต่อการทำลายทรัพยากร ความสูญเสียของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน หรือ เรื่องปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาประเทศอันก่อให้เกิด ความลำบาก เรื่องที่อยู่อาศัย การจราจร แก่ชนกลุ่มหนึ่งในสังคม ออกมาให้ผู้อ่าน ได้เห็นมากขึ้นเป็นการเสนอแนวคิดให้หลากหลายเพิ่มขึ้น จากช่วงแรก

๕. แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองนี้มีปรากฏในช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ เพียงช่วงเดียว โดยเสนอแนวคิดว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นั้นควรค่อยเป็นค่อยไป ในเรื่อง ลมที่เปลี่ยนทาง แต่ในช่วงที่สองและช่วงที่สามนั้นไม่ปรากฏแนวคิดนี้อีกเลย แสดงว่ากฤษฎา เสนอแนวคิดนี้ตามสภาพสังคมและเหตุการณ์บ้านเมืองในยุคที่การเมืองสับสนและแสวงหา หนทางประชาธิปไตย (ยุค ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๕) เมื่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านไปแล้วกฤษฎาก็ไม่เสนอแนวคิดนี้อีกเลย แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองนี้จึงไม่มีพัฒนาการเกิดขึ้นเลย เพราะปรากฏในช่วงแรกเท่านั้น

พัฒนาการด้านแนวคิดที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษฎาที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่องนั้น ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวและแนวคิดเกี่ยวกับสังคม เป็นแนวคิดที่มีพัฒนาการ ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับความรักและแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางดำเนินชีวิตนั้น เป็นแนวคิดที่ปรากฏครั้งที่จากระยะแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มายังระยะที่สองระหว่างปี ๒๕๒๑-๒๕๓๐ เท่านั้น หลังจากนั้นไม่ปรากฏแนวคิดดังกล่าวอีก และแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองนั้นไม่มีพัฒนาการเลย ปรากฏในระยะแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ เพียงระยะเดียวหลังจากนั้นไม่ปรากฏอีกเลย

ข. พัฒนาการด้านตัวละคร

ในการศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการด้านตัวละครในนวนิยายของกฤษณา ที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่องนั้น ผู้วิจัยจะศึกษาพัฒนาการของตัวละครทั้ง ๒ ลักษณะ คือ พัฒนาการของลักษณะร่วม และพัฒนาการของบทบาทของตัวละคร โดยจะศึกษาถึงตัวละครเอกฝ่ายชายและตัวละครเอกฝ่ายหญิงเท่านั้น ส่วนตัวละครรองนั้นผู้วิจัยไม่ศึกษาเนื่องจากตัวละครรองไม่ได้ปรากฏในทุกเรื่อง ทั้ง ๑๗ เรื่อง ลักษณะร่วมที่ปรากฏนั้นมีน้อยมาก มีความแตกต่างกันไปเฉพาะแต่ละตัว และบทบาทของตัวละครรองนั้นมิได้เปลี่ยนแปลงเลยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๔๐ ยังคงมีบทบาทในเรื่อง คือ เข้ามาสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในเรื่องทำให้เรื่องดำเนินต่อไปจนจบและช่วยเสริมให้ผู้อ่านเห็นลักษณะของตัวละครเอกชัดเจนขึ้น จึงไม่สามารถที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึงพัฒนาการของตัวละครรองได้

๑. ลักษณะร่วม หมายถึง ลักษณะบางประการที่ตัวละครมีเหมือน ๆ กัน ดังนี้

ก) ตัวละครเอกฝ่ายชาย จากการศึกษาพบว่าตัวละครเอกฝ่ายชายนั้นมีลักษณะร่วมกันอยู่หลายประการ คือ

- ๑) ลักษณะกายภาพ
- ๒) ลักษณะนิสัยและอื่น ๆ

๑) ลักษณะทางกายภาพ หมายถึง รูปร่างหน้าตา บุคลิกภาพ ฯลฯ ที่ปรากฏให้เห็นภายนอก ในนวนิยายที่ได้ศึกษาทั้ง ๑๗ เรื่อง ผู้วิจัยพบว่า ตัวละครเอกฝ่ายชายของกฤษณา ตั้งแต่ช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่สามระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้นไม่มีสิ่งใดเปลี่ยนแปลงไป ตัวละครเอกฝ่ายชายของกฤษณา ยังคงเป็นชายหนุ่มที่มีรูปร่างหน้าตาดี คมคาย สูงใหญ่ ท่าทางเข้มแข็งอยู่เสมอ ดังนั้นตลอดระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๔๐ นั้น ลักษณะทางกายภาพของตัวละครที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษณาที่ได้รับรางวัลนั้นไม่มีพัฒนาการ เพราะโดยรวมแล้วลักษณะทางกายภาพของตัวละครเอกฝ่ายชายเหล่านี้ ยังคงเดิมไม่มีช่วงใดที่มีการเปลี่ยนแปลง

๒) ลักษณะนิสัยและอื่น ๆ ในนวนิยายของกฤษณาที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่องนั้น กฤษณาสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายให้มีลักษณะร่วมกัน ๘ ประการ คือ มีการศึกษาสูง มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง เป็นผู้นำ มีอุดมคติ รักลูกมาก มีปมด้อย เป็นคนเจ้าชู้และเป็นคนเห็นแก่ตัว

ช่วงที่ ๑ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จากนวนิยายทั้ง ๖ เรื่อง พบว่ากฤษณาสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายให้มีลักษณะนิสัยต่าง ๆ อยู่ ๗ ประการ ได้แก่ มีการศึกษาสูง มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง มีอุดมคติ รักลูกมาก มีปมด้อย เป็นคนเจ้าชู้และเป็นคนเห็นแก่ตัว ดังนี้

๑. มีการศึกษาสูง มี ๖ เรื่อง ได้แก่ เรือมนุษย์ ตะวันตกดิน ฝืนกลาง ฤดูฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยนทาง และ ไม้ผลัดใบ

๒. มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง มี ๖ เรื่อง ได้แก่ เรือมนุษย์ ตะวันตกดิน ฝืนกลาง ฤดูฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยนทาง และ ไม้ผลัดใบ

๓. มีอุดมคติ มีเรื่องเดียว ได้แก่ ลมที่เปลี่ยนทาง

๔. รักลูกมาก มีเรื่องเดียว ได้แก่ ไม้ผลัดใบ

๕. มีปมด้อย มีเรื่องเดียว ได้แก่ ตะวันตกดิน

๖. เป็นคนเจ้าชู้ มี ๒ เรื่อง ได้แก่ เรือมนุษย์ และ ฝืนกลาง

๗. เป็นคนเห็นแก่ตัว มี ๒ เรื่อง ได้แก่ ตะวันตกดิน และ ฝืนกลาง

ช่วงที่ ๒ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ จากนวนิยายทั้ง ๘ เรื่อง พบว่าในช่วงนี้กฤษณาสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายให้มีลักษณะนิสัยร่วมทั้ง ๘ ประการ ได้แก่ มีการศึกษาสูง มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง เป็นผู้นำ มีอุดมคติ รักลูกมาก มีปมด้อย เป็นคนเจ้าชู้และเป็นคนเห็นแก่ตัว ดังนี้

๑. มีการศึกษาสูง มี ๖ เรื่อง ได้แก่ บ้านชนนิก ปูนปิดทอง บุษบก ใบไม้ ไฟหนาว กระเช้าสีดา และ กมร

๒. มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง มี ๗ เรื่อง ได้แก่ บ้านชนนิก ปูนปิดทอง ลานลูกไม้ ไฟทะเล บุษบก ใบไม้ กระเช้าสีดา และ กมร

๓. เป็นผู้นำ มี ๒ เรื่อง ได้แก่ ไฟทะเล และ บุษบก

๔. มีอุดมคติ มีเรื่องเดียว ได้แก่ บุษบก

๕. รักลูกมาก มี ๕ เรื่อง ได้แก่ ลานลูกไม้ ไฟทะเล ไฟหนาว กระเช้าสีดา และ กมร

๖. มีปมด้อย มี ๒ เรื่อง ได้แก่ ปูนปิดทอง และภมร

๗. เป็นคนเจ้าชู้ มี ๖ เรื่อง ได้แก่ บ้านชนนิก ปูนปิดทอง ลานลูกไม้ ไฟหนาว กระเช้าสีดา และภมร

๘. เป็นคนเห็นแก่ตัว มี ๔ เรื่อง ได้แก่ บ้านชนนิก ไฟหนาว กระเช้าสีดา และภมร

ช่วงที่ ๓ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จากนวนิยาย ๓ เรื่อง พบว่าในช่วงนี้กฤษณาสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายให้มีลักษณะนิสัยต่าง ๆ อยู่ ๖ ประการ ได้แก่ มีการศึกษาสูง มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง รักลูกมาก มีปมด้อย เป็นคนเจ้าชู้และเป็นคนเห็นแก่ตัว ดังนี้

๑. มีการศึกษาสูง มี ๓ เรื่อง ได้แก่ ถ่านเก่าไฟใหม่ เพลงบินใบจิว และชาวกรง

๒. มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง มี ๓ เรื่อง ได้แก่ ถ่านเก่าไฟใหม่ เพลงบินใบจิว และชาวกรง

๓. รักลูกมาก มีเรื่องเดียว ได้แก่ เพลงบินใบจิว

๔. มีปมด้อย มีเรื่องเดียว ได้แก่ เพลงบินใบจิว

๕. เป็นคนเจ้าชู้ มีเรื่องเดียว ได้แก่ เพลงบินใบจิว

๖. เป็นคนเห็นแก่ตัว มีเรื่องเดียว ได้แก่ เพลงบินใบจิว

จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่องของกฤษณานั้นพบว่า ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้น กฤษณาสร้างตัวละครให้มีลักษณะนิสัยรวมทั้ง ๘ ลักษณะ เป็นช่วงที่มีพัฒนาการสูงสุด คือ ในช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้น กฤษณาแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายชายไว้ ๗ ลักษณะ คือ มีการศึกษาสูง มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง มีอุดมคติ รักลูกมาก มีปมด้อย เป็นคนเจ้าชู้และเป็นคนเห็นแก่ตัว ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ กฤษณายังคงแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายชายทั้ง ๗ ลักษณะ เหมือนในระยะแรกเอาไว้ และแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายชายเพิ่มเข้ามาอีก ๑ ลักษณะ คือ เป็นผู้นำ และแสดงลักษณะนิสัยในด้าน รักลูกมาก มีปมด้อย เป็นคนเจ้าชู้และเป็นคนเห็นแก่ตัว เพิ่มเข้ามาในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น ลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายชายเหล่านี้ คือ รัก

ลูกมาก จากช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ปรากฏอยู่เรื่องเดียว พอมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ ปรากฏอยู่ ๕ เรื่อง เป็นคนเจ้าชู้ จากช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ปรากฏอยู่ ๒ เรื่อง ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ ปรากฏอยู่ถึง ๖ เรื่อง และเป็นคนเห็นแก่ตัว จากช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ปรากฏอยู่ ๓ เรื่อง ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ เพิ่มขึ้นเป็น ๔ เรื่อง แสดงให้เห็นว่า ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ กฤษณาจะเน้นไปที่ลักษณะไม่ดีของตัวละครเอกฝ่ายชาย เป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้ด้านที่รักลูกมากจะเป็นข้อดีที่เพิ่มขึ้นมาจากช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ แต่ก็ยังเป็นธรรมชาติของผู้ชายเจ้าชู้ที่มักจะหวงและรักลูกมาก โดยเฉพาะลูกสาว ลักษณะนิสัยของความรักลูก จึงเพิ่มจำนวนเรื่องตามลักษณะนิสัยเจ้าชู้ของตัวละครเอกฝ่ายชายนั่นเอง ส่วนลักษณะนิสัยด้านอื่น คือ มีการศึกษาสูง มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง และมีอุดมคตินั้น ผู้เขียนยังคงแสดงลักษณะนิสัยเหล่านี้ต่อมาอย่างคงที่ จากช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ลงมายัง ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ ในช่วงที่สองนี้จึงมีพัฒนาการมากขึ้น คือ ปรากฏลักษณะนิสัยใหม่เพิ่มขึ้นมา ๑ ลักษณะและแสดงลักษณะนิสัยต่าง ๆ เพิ่มเข้ามาในนวนิยายมากขึ้น ต่อมาในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ กฤษณาเสนอลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายชายเพียง ๖ ลักษณะ ที่ยังคงที่ต่อเนื่องลงมาจาก ช่วงที่ ๑ และช่วงที่ ๒ คือ มีการศึกษาสูง มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง รักลูกมาก มีปมด้อย เป็นคนเจ้าชู้ และเป็นคนเห็นแก่ตัว ส่วนลักษณะนิสัยด้านเป็นผู้นำ และมีอุดมคติ ไม่ปรากฏในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ แสดงว่าผู้เขียนไม่ให้ความสำคัญกับลักษณะการเป็นผู้นำและมีอุดมคติของตัวละครเอกฝ่ายชายอีกต่อไป จากช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่สาม ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้นพบว่ากฤษณาเน้นถึงลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายชายในด้านที่มีการศึกษาสูง และมีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง เป็นข้อดีที่ตัวละครเอกฝ่ายชายควรจะมี ส่วนเป็นคนเจ้าชู้และเป็นคนเห็นแก่ตัวนั้น เป็นข้อเสียของตัวละครเอกฝ่ายชายที่กฤษณาเน้นอยู่ตลอด ดังนี้

มีการศึกษาสูง เป็นลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายชายที่มีอย่างคงที่สม่ำเสมอ ต่อเนื่องลงมาตลอดตั้งแต่ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มาจนถึงช่วงที่สาม ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ยกเว้นไม่ปรากฏใน นวนิยาย ๒ เรื่อง คือ ลานลูกไม้ และ ไฟทะเล เพราะในเรื่อง ลานลูกไม้ แสดงถึงสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนชั้นล่างในสังคม มักจะมีการศึกษาไม่มากนัก เพื่อทำให้เรื่องดูมีความสมจริงยิ่งขึ้น ส่วนในเรื่อง ไฟทะเล นั้น ถึงแม้จะจบการศึกษาไม่ถึงขั้นปริญญาตรี แต่ก็มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะในอาชีพของตน และเป็นคนขยันและอดทน ก็ทำให้ประสบความสำเร็จในอาชีพการงานได้

มีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง เป็นลักษณะนิสัยที่มีอย่างคงที่สม่ำเสมอ ต่อเนื่องลงมาจากช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มาจนถึงช่วงที่สาม ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ยกเว้นไม่ปรากฏใน เรื่อง ไฟหนาว แต่ผู้เขียนก็ได้เน้นให้ผู้อ่านเห็นอยู่เสมอว่า ครอบครัวของตัวละครเอกฝ่ายชายในเรื่องนี้มีฐานะดีมาก ไม่ต้องทำงานก็มีเงินใช้อย่างสุขสบาย การที่กฤษณาเน้นถึงลักษณะตัวละครเอกฝ่ายชายว่ามีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง เพราะเห็นว่า ผู้ชายต้องเป็นผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัว จึงต้องมีงานทำเป็นหลักฐานที่มั่นคงแน่นอน และสามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้

เป็นผู้นำ ลักษณะนิสัยด้านนี้มีพัฒนาการอย่างชัดเจน คือ ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ไม่ปรากฏลักษณะตัวละครที่มีความเป็นผู้นำเลย ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้น ปรากฏอยู่ถึง ๒ เรื่อง คือ บุษบกใบไม้ และ ไฟทะเล แสดงให้เห็นว่าในช่วงนี้ผู้เขียนเน้นถึงลักษณะของตัวละครเอกฝ่ายชายว่าควรจะมีความเป็นผู้นำ โดยเฉพาะตัวละครที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานเป็นระดับหัวหน้าหรือเจ้านาย กฤษณาจึงสร้างตัวละครให้มีลักษณะสมจริงให้เหมาะสมกับเรื่อง คือ สามภพในบุษบกใบไม้ เป็นผู้มีอุดมคติสูง มีความเชื่อมั่นในตนเอง จิตใจเข้มแข็ง และมีความเป็นผู้นำ จึงทำให้ปีทองของตัวละครเอกฝ่ายหญิงของเรื่องนิยมชมชอบและเชื่อถือเขา ส่วนซันในไฟทะเล ก็เป็นผู้นำครอบครัวที่มีความรับผิดชอบ กล้าตัดสินใจ สมกับที่ภรรยาจะฝากชีวิตไว้ด้วย แต่ลักษณะนี้ไม่ปรากฏในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ เลยคงมีพัฒนาการจากช่วงที่ ๑ มายังช่วงที่ ๒ เท่านั้น

มีอุดมคติ ลักษณะนิสัยนี้เป็นลักษณะคงที่ที่ปรากฏในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ลงมายังช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ และไม่ปรากฏอีกในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จึงไม่มีพัฒนาการและไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด เพราะจำนวนเรื่องที่ ปรากฏก็เท่ากัน คือ ช่วงละเรื่องเดียว ตัวละครเอกฝ่ายชายมีอุดมคติ เพราะเข้ากับเนื้อเรื่อง คือ ลมที่เปลี่ยนทาง และบุษบกใบไม้ หลังจากนั้นกฤษณาไม่ได้เสนอเรื่องเกี่ยวกับอุดมคติอีก ตัวละครแนวนี้จึงไม่ปรากฏ

รักลูกมาก ลักษณะนิสัยด้านนี้จะปรากฏในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษณา ตั้งแต่ช่วง ที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ โดยในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้น มีปรากฏเพียงเรื่องเดียว คือ ไม้ผลัดใบ ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ ปรากฏถึง ๕ เรื่อง ได้แก่ ลานลูกไม้ ไฟหนาว ไฟทะเล กระเช้าสีดา และภมร ต่อมาในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ปรากฏ

เพียงเรื่องเดียว คือ เพลงบินใบจิว จะเห็นได้ว่าลักษณะนิสัยด้านนี้จะมีพัฒนาการมากขึ้นในแง่ของจำนวนเรื่อง จากช่วงที่ ๑ มาถึงช่วงที่ ๒ คือ จาก ๑ เรื่องเพิ่มขึ้นมาเป็น ๕ เรื่อง พัฒนาการในแง่จำนวนเรื่องนั้นมีความเป็นไปได้ว่า ผู้เขียนสร้างตัวละคร ขึ้นมาให้สอดคล้องกับแนวคิดของเรื่องที่ปรากฏ ในช่วงนี้ซึ่งเป็นนวนิยายที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว เสนอถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว ผู้เขียนจึงสร้างตัวละครให้มีลักษณะนิสัยด้านนี้คือรักลูกมาก เพิ่มมากขึ้นดังจะเห็นได้จากจำนวนเรื่องที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้สัมพันธ์กับแนวคิดของเรื่องนั่นเอง

มีปมด้อย ลักษณะนิสัยด้านนี้ มีปรากฏอยู่ตั้งแต่ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ โดยในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้นปรากฏเพียงเรื่องเดียว ได้แก่ ตะวันตกดิน เป็นปมด้อยที่เกิดจากความยากจนในวัยเด็ก ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ มีเพิ่มมากขึ้นเป็น ๒ เรื่อง ได้แก่ ปูนปิดทอง และ ภมร เป็นปมด้อยที่เกิดจากการขาดความอบอุ่นในวัยเด็ก และในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ มีปรากฏอยู่เพียงเรื่องเดียวคือ เพลงบินใบจิว เป็นปมด้อยที่เกิดจากการที่ต้องมาแต่งงานกับผู้หญิงที่มีฐานะดีกว่า จะเห็นได้ว่าลักษณะนิสัยด้านนี้คือ มีปมด้อยนั้น มีพัฒนาการเกิดขึ้นทั้งในแง่จำนวนเรื่อง คือ จากช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มีเพียงเรื่องเดียวและเพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็น ๒ เรื่อง ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นอกจากนี้จะมีพัฒนาการในแง่จำนวนเรื่องแล้ว ลักษณะนิสัยด้านนี้ยังมีพัฒนาการมากขึ้นจากช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ เสนอให้เห็นถึงปมด้อยที่เกิดจากความยากจนในวัยเด็ก ทำให้ตัวละครเอกฝ่ายชายเกิดความหะเยอหะยานที่จะพาตัวเองไปสู่สภาพสังคมที่ดีขึ้น จึงยอมทำทุกอย่างไม่ว่าจะผิดหรือถูกเพื่อให้ได้ดังที่ตัวเองหวังเอาไว้ จนต้องพบกับการสูญเสียในที่สุด ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ เสนอให้เห็นถึงปมด้อยที่เกิดจากการขาดความอบอุ่นในวัยเด็ก ไม่ได้ได้รับความรักจากพ่อแม่ ตัวละครเอกฝ่ายชายที่มีปมด้อยในช่วงนี้จึงมีฐานะที่จะสร้างฐานะให้ตัวเองโดยไม่อาศัยเงินทองของพ่อแม่เลยแม้แต่น้อย พวกเขาเหล่านี้ใช้ปมด้อยไปในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเอง ใช้ในทางสร้างสรรค์และถูกต้อง ทำให้เกิดผลดี กับตัวเอง ต่างกับในช่วงแรกที่ใช้ไปในทางที่ผิดจนทำให้ตัวเองต้องพบกับการสูญเสีย

เป็นคนเจ้าชู้ ลักษณะนิสัยด้านนี้มีปรากฏตั้งแต่ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ไปจนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ โดยในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ปรากฏอยู่ ๒ เรื่อง ได้แก่ เรียมมนุษย์ และ ฝันกลางฤดูฝน ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ ปรากฏเพิ่มขึ้นมาเป็น ๖ เรื่อง ได้แก่ บ้านชนนิก ลานลูกไม้ ไฟหนาว ปูนปิดทอง กระเช้าสีดา และ ภมร ในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ปรากฏเพียงเรื่องเดียว

ได้แก่ เพลงบินใบจิว จะเห็นได้ว่า ลักษณะนิสัยในด้านนี้ คือเป็นคนเจ้าชู้ นั้น จะมีพัฒนาการมากขึ้น ในแง่จำนวนเรื่อง จากช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มายังช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ คือจาก ๒ เรื่องเพิ่มขึ้นมาเป็น ๖ เรื่อง แต่ไม่ปรากฏถึงพัฒนาการในด้านนิสัย เพราะแต่ละช่วงนั้นก็จะมีสาเหตุที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันออกไปคือในช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้น ตัวละครเอกฝ่ายชายจะเจ้าชู้คือ ไปมีภรรยาบ่อย เพราะเมื่อสภาพครอบครัวที่ภรรยาหลงบกร่องต่อหน้าที่และยังคอยใช้วาจาข่มขู่ถูกเขาอยู่เสมอ กับตัวละครเอกฝ่ายชายที่มีนิสัยเจ้าชู้รักสนุก เห็นผู้หญิงเป็นเพียงของเล่นที่ไม่คิดจะจริงจังมากนัก ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้น ตัวละครเอกฝ่ายชายในช่วงนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นคนเจ้าชู้ รักสนุก เห็นผู้หญิงคนใดที่ตัวเองพอใจก็ชอบ เปลี่ยนผู้หญิงไปเรื่อย ๆ กับตัวละครเอกฝ่ายชายที่ขาดความรักจากพ่อแม่ในวัยเด็ก พยายามแสวงหาความรักในรูปแบบต่าง ๆ มาชดเชยความขาดนั้น เมื่อเขารู้สึกว่าผู้หญิงคนนั้นไม่สามารถทดแทนความขาดเหล่านั้นได้ เขาก็เปลี่ยนผู้หญิงคนใหม่ เพราะคิดว่าอาจจะเธอให้ความรักความเข้าใจแก่เขาได้อย่างที่เขาต้องการนั่นเอง เมื่อเขามีพฤติกรรมเช่นนี้บ่อย ๆ จึงถูกมองว่าเป็นคนเจ้าชู้ ดังนั้นลักษณะนิสัยด้านนี้ที่ผู้เขียนเสนอเพิ่มมากขึ้นในช่วงที่ ๒ นี้ จึงเป็นการสร้างตัวละครขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิด เพราะช่วงที่ ๒ นี้ก็ยกยาสอนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวจึงสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายชายให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่อง เป็นเพียงลักษณะในทางที่ไม่ดีที่ผู้เขียนเสนออย่างคงที่สม่ำเสมอ เพื่อช่วยในการเน้นย้ำให้เห็นถึงความคิดของกฤษฎาที่ต้องการเสนอว่าผู้ชายมีนิสัยไม่ดีคือ เจ้าชู้

เป็นคนเห็นแก่ตัว ลักษณะนิสัยด้านนี้จะปรากฏอยู่ตั้งแต่ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ไปจนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ โดยในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ปรากฏอยู่ ๓ เรื่อง คือ ตะวันตกดิน ฝันกลางฤดูฝน และไม้ผลัดใบ ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ ปรากฏเพิ่มขึ้นมาเป็น ๔ เรื่องได้แก่ บ้านขนนก ไฟหนาว กระเช้าสีดา และภมร และในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้น ปรากฏอยู่เพียงเรื่องเดียวคือ เพลงบินใบจิว จะเห็นได้ว่าลักษณะนิสัยในด้านนี้จะมีพัฒนาการในแง่จำนวนเรื่อง จากช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มายังช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ คือจาก ๓ เรื่องเพิ่มขึ้นมาเป็น ๔ เรื่อง จึงเป็นข้อบกพร่องเป็นลักษณะที่ไม่ดีของตัวละครที่มีพัฒนาการมากขึ้นในแง่จำนวนเรื่อง เพราะกฤษฎาสร้างลักษณะนิสัยในด้านนี้ของตัวละครให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแนวคิดของเรื่องที่กฤษฎาต้องการจะเสนอในช่วงนี้นั่นเอง คือ การเป็นคนเห็นแก่ตัวของผู้ชายนั้นก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัวตามมา ซึ่งเป็นแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการจะเสนอในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐

ข) ตัวละครเอกฝ่ายหญิง จากการศึกษาพบว่าตัวละครเอกฝ่ายหญิงนั้นมีลักษณะร่วมกันอยู่หลายประการ คือ

- ๑) ลักษณะกายภาพ
- ๒) ลักษณะนิสัยและอื่น ๆ

๑) ลักษณะทางกายภาพ ในนวนิยายของกฤษณาที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่อง พบว่า ตัวละครเอกฝ่ายหญิงของกฤษณา ตั้งแต่ช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่สามระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลง ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายของกฤษณา ยังคงอยู่ในวัยสาวหรือวัยกลางคน และมีรูปร่างหน้าตาดี เป็นผู้หญิงสวย เก่ง กฤษณาจะให้รายละเอียด ทางกายภาพเหล่านี้อย่างกว้าง ๆ ดังนั้น ตลอดระยะเวลา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๔๐ จึงไม่มีพัฒนาการทางด้านลักษณะทางกายภาพของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายของกฤษณาที่ได้รับรางวัล เพราะโดยรวมแล้วยังเหมือนเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง

๒) ลักษณะนิสัยและอื่น ๆ ในนวนิยายของกฤษณาที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่องนั้น กฤษณาสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงให้มีลักษณะร่วมกัน ๘ ประการ คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต อยู่ในโอวาของพ่อแม่ เป็นแม่บ้านที่ดี รักลูกมาก มีปมด้อย เอาแต่ใจตนเอง และเป็นคนขี้หึง ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จากนวนิยายทั้ง ๖ เรื่อง พบว่ากฤษณาสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงให้มีลักษณะนิสัยต่าง ๆ อยู่ ๘ ประการ ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต อยู่ในโอวาของพ่อแม่ รักลูกมาก มีปมด้อย เอาแต่ใจตนเอง และเป็นคนขี้หึง ดังนี้

- ๑) มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีเรื่องเดียว ได้แก่ ไม้ผลัดใบ
- ๒) มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต มี ๒ เรื่อง ได้แก่ ตะวันตก

ดิน และ ลมที่เปลี่ยนทาง

- ๓) อยู่ในโอวาของพ่อแม่ มีเรื่องเดียว ได้แก่ ฝันกลางฤดูฝน
- ๔) รักลูกมาก มีเรื่องเดียว ได้แก่ ไม้ผลัดใบ
- ๕) มีปมด้อย มีเรื่องเดียว ได้แก่ รากแก้ว
- ๖) เอาแต่ใจตนเอง มี ๒ เรื่อง ได้แก่ เรียมมนุษย์ และ ไม้ผลัดใบ
- ๗) เป็นคนขี้หึง มีเรื่องเดียว ได้แก่ เรียมมนุษย์

ช่วงที่ ๒ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ จากนวนิยาย ๘ เรื่อง พบว่าในช่วงนี้กฤษณาสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงให้มีลักษณะนิสัยรวมทั้ง ๘ ประการ ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ เป็นแม่บ้านที่ดี รักลูกมาก มีปมด้อย เอาแต่ใจตนเอง และเป็นคนขี้หึงดังนี้

- ๑) มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีเรื่องเดียว ได้แก่ ปูนปิดทอง
- ๒) มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต มี ๒ เรื่อง ได้แก่ ลานลูก

ไม้ และ ไฟทะเล

- ๓) อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ มีเรื่องเดียว ได้แก่ ไฟหนาว
- ๔) เป็นแม่บ้านที่ดี มี ๒ เรื่อง ได้แก่ ลานลูกไม้ และ กมร
- ๕) รักลูกมาก มี ๓ เรื่อง ได้แก่ ลานลูกไม้ ไฟหนาว และ กมร
- ๖) มีปมด้อย มี ๓ เรื่อง ได้แก่ บ้านชนนิก ปูนปิดทอง และ

กระเช้าสีดา

- ๗) เอาแต่ใจตนเอง มีเรื่องเดียว ได้แก่ บุษบกใบไม้
- ๘) เป็นคนขี้หึง มี ๒ เรื่อง ได้แก่ บ้านชนนิก และ กมร

ช่วงที่ ๓ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จากนวนิยาย ๓ เรื่อง พบว่าในช่วงนี้กฤษณาสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงให้มีลักษณะนิสัยต่าง ๆ อยู่ ๔ ประการ ได้แก่ มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ รักลูกมาก และ เอาแต่ใจตนเอง ดังนี้

- ๑) มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต มี ๒ เรื่อง ได้แก่ ถ่านเก่าไฟ

ใหม่ และ ชาวกรง

- ๒) อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ มีเรื่องเดียว ได้แก่ เพลงบินใบจิว
- ๓) รักลูกมาก มีเรื่องเดียว ได้แก่ เพลงบินใบจิว
- ๔) เอาแต่ใจตนเอง มีเรื่องเดียว ได้แก่ เพลงบินใบจิว

จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่องของกฤษณา ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้น กฤษณาสร้างตัวละครให้มีลักษณะร่วมครบทั้ง ๘ ลักษณะ เป็นช่วงที่มี พัฒนาการสูงสุด คือ ในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ กฤษณาแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายหญิงไว้ ๗ ลักษณะ คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ รักลูกมาก มีปมด้อย เอาแต่ใจตนเอง และเป็นคนขี้หึง ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ กฤษณายังคงแสดงลักษณะนิสัยของตัว

ละครเอกฝ่ายหญิงทั้ง ๗ ลักษณะ เหมือนในระยะแรกอยู่ และได้แสดงลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายหญิงเพิ่มขึ้นไปอีก ๑ ลักษณะ คือ เป็นแม่บ้านที่ดี และแสดงนิสัยด้านรักลูกมาก มีปมด้อย และเป็นคนใจหึง เพิ่มเข้ามาในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น คือ รักลูกมาก จากช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้นปรากฏอยู่เรื่องเดียว ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้นปรากฏเพิ่มขึ้นเป็น ๓ เรื่อง มีปมด้อยจากช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ปรากฏอยู่เพียงเรื่องเดียวต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้นปรากฏเพิ่มขึ้นเป็น ๓ เรื่อง และเป็นคนใจหึง จากช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ปรากฏเพียงเรื่องเดียว ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ ปรากฏเพิ่มขึ้นเป็น ๒ เรื่อง ส่วนลักษณะนิสัยด้านอื่น คือ เชื้อมั่งในตนเอง มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ และมีปมด้อยนั้น ยังเป็นลักษณะนิสัยที่คงที่และต่อเนื่องลงมาอย่างสม่ำเสมอ จากช่วงที่ ๑ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จนมาถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้น กฤษณาเสนอลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายหญิง เพียง ๔ ลักษณะที่ยังคงที่ต่อเนื่องลงมา จากช่วงที่ ๑ และ ช่วงที่ ๒ คือ มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ รักลูกมากและเอาแต่ใจตนเอง ส่วนลักษณะนิสัยด้านเชื้อมั่งในตนเอง เป็นแม่บ้านที่ดี มีปมด้อยและเป็นคนใจหึงนั้นไม่ปรากฏ ในช่วงนี้ คือ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จากช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้น พบว่ากฤษณาจะเน้นถึงลักษณะนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในด้าน มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ รักลูกมากและเอาแต่ใจตนเอง ๓ ลักษณะแรกนั้นเป็นข้อดีที่ตัวละครฝ่ายหญิงควรมี เพราะปรากฏอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้ง ๓ ช่วง ส่วนลักษณะนิสัยด้านอื่นนั้น กฤษณาไม่ค่อยเน้นให้เห็นมากนัก ดังนี้

เชื้อมั่งในตนเอง จะปรากฏอยู่ในนวนิยาย ช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ คือ เรื่อง ไม้ผลัดใบ จนถึงช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ คือเรื่อง ปูนปิดทอง เท่านั้น ในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ไม่ปรากฏลักษณะนิสัยด้านนี้ จึงไม่มีพัฒนาการและไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เป็นลักษณะที่คงที่จากช่วงที่ ๑ ลงมายังช่วงที่ ๒ เท่านั้น และปรากฏเพียงช่วงละเรื่องเท่านั้น

มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต เป็นลักษณะนิสัยที่กฤษณาเน้นมาก เพราะปรากฏอยู่อย่างสม่ำเสมอในทุกช่วง ตั้งแต่ช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ คือ เรื่อง ตะวันตกดิน ลมที่เปลี่ยนทาง ลานลูกไม้ ไฟทะเล ถ่านเก่าไฟใหม่และชวกรง จึงเป็นส่วนดีที่กฤษณาเน้นให้เห็นว่าเป็นลักษณะที่ควรจะมีอยู่ในตัวละครฝ่ายหญิง แต่ไม่มีพัฒนาการ ผู้เขียนเพียงแต่เน้นย้ำอย่างคงที่และต่อเนื่องลงมาเท่านั้น

อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ เป็นลักษณะนิสัยที่ปรากฏอย่างคงที่ต่อเนื่องลงมาอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่ช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ และปรากฏจำนวนเรื่องเท่ากัน คือ ช่วงละเรื่องเดียวเท่านั้น คือในเรื่อง ฝันกลางฤดูฝน ไฟหนาว และ เพลงบินใบจิว จึงไม่มีพัฒนาการ เพียงแต่เป็นลักษณะนิสัยที่กฤษฎาเห็นว่า ควรจะมีในตัวละครเอกฝ่ายหญิงจึงปรากฏอยู่ในทุกช่วง

เป็นแม่บ้านที่ดี เป็นลักษณะนิสัยที่มีพัฒนาการ จากที่ไม่ปรากฏในช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มาปรากฏในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ ถึง ๒ เรื่องด้วยกัน คือ ลานลูกไม้ และ ภมร และไม่ปรากฏลักษณะนิสัยดังกล่าวอีกเลยในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ใน ลานลูกไม้ กฤษฎาเสนอเรื่องราวชีวิตของคนชั้นล่าง ที่มีฐานะยากจน ตัวละครเอกฝ่ายหญิงจึงต้องเป็นแม่บ้านเอง ส่วนใน ภมร นั้นเพื่อเทียบกันระหว่างความรู้สึกของผู้หญิงที่ต้องคอยมาดูแลปรนนิบัติสามีและลูกทุกฝีก้าวถึงแม้บางครั้งจะเหนื่อยและเบื่อหน่ายแต่ก็ยังคิดว่า ความรู้สึกของผู้หญิงที่มีฐานะดี มีคนใช้มีแม่บ้านพร้อม แต่สามีไปมีภรรยาอื่นไม่ได้มาอยู่ให้เธอคอยปรนนิบัติเอาใจ กฤษฎาสร้างลักษณะนิสัยนี้ขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับแนวเรื่องเท่านั้น เมื่อแนวเรื่องเป็นแบบอื่น กฤษฎาก็ไม่เน้นถึงลักษณะดังกล่าวอีก จึงมีพัฒนาการจากช่วงที่ ๑ มายังช่วงที่ ๒ เท่านั้น

รักลูกมาก เป็นลักษณะนิสัยที่มีพัฒนาการจากช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ปรากฏเพียงเรื่องเดียว คือ ไม้ผลัดใบ พอมาถึงช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ มีพัฒนาการมากขึ้นปรากฏอยู่ถึง ๓ เรื่องด้วยกัน คือ ลานลูกไม้ ไฟหนาว และ ภมร และคงที่ต่อเนื่องลงมาจนถึง ช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ใน เพลงบินใบจิว จึงเป็นลักษณะนิสัยที่กฤษฎาเห็นว่า ควรจะมีอยู่ในตัวละครเอกฝ่ายหญิง เพราะปรากฏอยู่ในทุกช่วง

เอาแต่ใจตนเอง เป็นลักษณะนิสัยที่ปรากฏอย่างคงที่สม่ำเสมอต่อเนื่องกันลงมาตั้งแต่ช่วงแรก ในระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ แต่ไม่มีพัฒนาการเพราะจำนวนเรื่องในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ และ ในช่วงที่ ๓ ระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ เท่ากันคือ ช่วงละเรื่องเดียว คือ บุษบกใบไม้ และ เพลงบินใบจิว ลดลงมาจากช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ที่ปรากฏอยู่ ๒ เรื่อง คือ เรือมนุษย์ และ ไม้ผลัดใบ เป็นเพียงลักษณะนิสัยที่ผู้เขียนเน้นให้ผู้อ่านเห็นเพราะตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่มีลักษณะนิสัยดังกล่าวนี้ ทุกตัวจะมีฐานะทางบ้านดี และถูกเลี้ยงดูมาอย่างตามใจตั้งแต่เล็กจนโต จึงกลายเป็นคนที่มีนิสัยเอาแต่ใจตนเอง เพราะทางบ้านมีฐานะดี

มีปมด้อย เป็นลักษณะที่มีพัฒนาการเกิดขึ้นในช่วงที่ ๒ เพราะในช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้น กฤษณาเสนอไว้เพียงเรื่องเดียว คือ รากแก้ว ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ ปรากฏเพิ่มขึ้น เป็น ๓ เรื่อง คือ บ้านขนนก ปูนปิดทอง และ กระเช้าสีดา ไม่ปรากฏอีกในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ แสดงว่าผู้เขียนไม่เน้นลักษณะดังกล่าวนี้อีกต่อไปจึงมีพัฒนาการเพียงแค่ว่า จากช่วงที่ ๑ มายังช่วงที่ ๒ เท่านั้นลักษณะของปมด้อยนี้ รากแก้ว บ้านขนนก และ ปูนปิดทอง จะมีปมด้อยไปในแนวเดียวกัน คือ ขาดความอบอุ่น เพราะเป็นเด็กกำพร้าถูกทอดทิ้ง หรือเป็นเพราะพ่อแม่หย่าร้างกัน ส่วน กระเช้าสีดา จะมีปมด้อยที่ความยากจน จึงทะเยอทะยานอยากได้ อยากมีสิ่งต่าง ๆ จนยอมเป็นภรรยาของผู้อื่น

เป็นคนขี้หึง เป็นลักษณะนิสัยที่มีพัฒนาการเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย จากช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้น กฤษณาเสนอไว้เพียงเรื่องเดียว คือ เรือมนุษย์ ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ ปรากฏเพิ่มขึ้นเป็น ๒ เรื่อง คือ บ้านขนนก และ ภมร แล้วก็ไม่มีปรากฏอีกเลย ในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ผู้เขียนก็ไม่ได้เน้นให้เห็นลักษณะนิสัยด้านนี้อีก จึงมีพัฒนาการเกิดขึ้นจากช่วงที่ ๑ ไปยังช่วงที่ ๒ เท่านั้น การที่กฤษณาเขียนให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิง เป็นคนขี้หึง เป็นเพราะสามีหรือคนรัก เป็นคนเจ้าชู้ ฝ่ายหญิงจึงต้องตามหึงหวงอยู่เสมอ

๒. บทบาทของตัวละคร หมายถึง พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกมาแล้วมีผลต่อการดำเนินเรื่อง ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้เรื่องดำเนินต่อไปจนจบ กฤษณาสร้างให้ตัวละครเอกฝ่ายชายมีบทบาทเด่น ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่น และตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและหญิงมีบทบาทเด่น ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จากนวนิยาย ๖ เรื่อง พบว่ากฤษณาเสนอบทบาทของตัวละครทั้ง ๓ ลักษณะ ได้แก่ ตัวละครเอกฝ่ายชายมีบทบาทเด่น ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่น และตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและหญิงมีบทบาทเด่น ดังนี้

๑. ตัวละครเอกฝ่ายชายมีบทบาทเด่น มี ๒ เรื่อง ได้แก่ ตะวันตกดิน และ ลมที่เปลี่ยนทาง

๒. ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่น มี ๓ เรื่อง ได้แก่ เรือมนุษย์ ฝันกลางฤดูฝน และ รากแก้ว

๓. ตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและหญิงมีบทบาทเด่น มีเรื่องเดียว ได้แก่ ไม้ผลัด

ใบ

ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๓๑ จากนวนิยาย ๘ เรื่อง กฤษณา ยังคงเสนอบทบาทของตัวละครครบทั้ง ๓ ลักษณะ ได้แก่ ตัวละครเอกฝ่ายชายมีบทบาทเด่น ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่น และตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและหญิงมีบทบาทเด่น ดังนี้

๑. ตัวละครเอกฝ่ายชายมีบทบาทเด่น มีเรื่องเดียว ได้แก่ บุกบกใบไม้

๒. ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่น มี ๔ เรื่อง ได้แก่ บ้านขนนก ลานลูกไม้ ไฟหนาว และ กระเช้าสีดา

๓. ตัวละครเอกฝ่ายชายและหญิงมีบทบาทเด่น มี ๓ เรื่อง ได้แก่ ปูนปิดทอง ไฟทะเล และ กมร

ช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จากนวนิยาย ๓ เรื่อง พบว่า กฤษณาเสนอบทบาทของตัวละครเพียงลักษณะเดียว ได้แก่ ตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและหญิงมีบทบาทเด่น มี ๓ เรื่อง ได้แก่ ถ่านเก่าไฟใหม่ เพลงบินใบจิว และ ชาวกรง

จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่อง ของกฤษณา พบว่า บทบาทของตัวละครที่ปรากฏ ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษณา ทั้ง ๑๗ เรื่อง นั้นจะมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ก) ตัวละครเอกฝ่ายชายมีบทบาทเด่น บทบาทเด่นลักษณะนี้จะมีปรากฏอยู่ ๒ ช่วง คือ ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มีอยู่ ๒ เรื่อง คือ ตะวันตกคืน และ ลมที่เปลี่ยนทาง และในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ มีอยู่เพียงเรื่องเดียว คือ บุกบกใบไม้ และ ไม่ปรากฏให้เห็นในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จึงไม่มีพัฒนาการ ผู้เขียนเสนอให้ตัวละครเอกฝ่ายชายมีบทบาทเด่น อย่างคงที่ต่อเนื่องลงมาจากช่วงที่ ๑ มายังช่วงที่ ๒ เท่านั้น

ข) ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่น บทบาทเด่นลักษณะนี้จะมีปรากฏอยู่ ๒ ช่วง คือ ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มี ๓ เรื่อง คือ เรือมนุษย์ ฝันกลางฤดูฝน และ รากแก้ว และในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ มีเพิ่มขึ้นเป็น ๔ เรื่อง คือ บ้านขนนก ลานลูกไม้ ไฟหนาว และ กระเช้าสีดา และไม่ปรากฏให้เห็นในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จึงมีพัฒนาการเกิดขึ้นจากช่วงที่ ๑ มายังช่วงที่ ๒ เท่านั้น ดังจะเห็นได้จากจำนวนเรื่องที่เพิ่มมากขึ้น

ค) ตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและหญิงมีบทบาทเด่น บทบาทเด่นลักษณะนี้จะมีปรากฏอยู่อย่างสม่ำเสมอในทุกช่วงและมีพัฒนาการมากขึ้น จากช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-

๒๕๒๐ มี ๑ เรื่อง คือ ไม้ผลัดใบ ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ พบว่ามีมากขึ้นถึง ๓ เรื่องคือ ปูนปิดทอง ไฟทะเล และ ภมร และคงที่มายังช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ พบอยู่ ๓ เรื่อง คือ ถ่านเก่าไฟใหม่ เพลงบินใบจิว และ ชาวกรง จึงเป็นบทบาทเด่นที่มีพัฒนาการจากช่วงที่ ๑ มายังช่วงที่ ๒ และคงที่เรื่อยมาจนถึงช่วงที่ ๓ จึงเป็นบทบาทเด่นที่มีการพัฒนามากที่สุด เพราะนวนิยายส่วนใหญ่ของกฤษณาเป็นแนวชีวิตครอบครัว ที่ต้องมีทั้งสามีและภรรยา บทบาทเด่นของตัวละครในเรื่องจึงเท่ากันระหว่างตัวละครเอกฝ่ายชายและตัวละครเอกฝ่ายหญิง

พัฒนาการด้านตัวละครนั้น ผู้วิจัยพบว่าในด้านลักษณะร่วมจะมีพัฒนาการเพียงบางลักษณะ คือ ตัวละครเอกฝ่ายชาย มีพัฒนาการด้านรักลูกมาก มีปมด้อย เป็นคนเจ้าชู้ และเป็นคนเห็นแก่ตัว ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีพัฒนาการด้านเป็นแม่บ้านที่ดี รักลูกมาก มีปมด้อยและเป็นคนขี้หึง ด้านลักษณะร่วมจะมีพัฒนาการในแง่ของจำนวนเรื่องที่ปรากฏเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น เพราะกฤษณาสร้างตัวละครได้อย่างน่าสนใจมาตั้งแต่ต้น มีเหตุผลที่สามารถนำมารองรับพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครได้ และในบางเรื่องกฤษณาสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครขึ้นมาให้สอดคล้องสัมพันธ์กับแนวเรื่อง เพื่อให้ตัวละครตัวนั้นสามารถสื่อแนวคิดของผู้เขียนออกมาให้ผู้อ่านเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น ในเรื่อง บุษบกใบไม้ ผู้เขียนต้องการจะสะท้อนความห่วงใยที่มีต่อป่าไม้ของประเทศ กฤษณาจึงสร้างสามภพ ตัวละครเอกฝ่ายชายของเรื่องให้มีลักษณะที่มีความเป็นผู้นำอยู่ในตัวสูง และมีอุดมคติในการทำงาน ทุ่มเททั้งร่างกายแรงใจในการปลูกป่า ซึ่งเป็นงานในหน้าที่ในส่วนที่เขารับผิดชอบดูแลอยู่ ถึงแม้ว่าเขาจะทุ่มเทกับหน้าที่เพียงแต่ยังมีคนอีกกลุ่มที่มุ่งแต่จะทำลายป่าเพื่อความร่ำรวยของตนเอง สามภพยังต้องสู้ต่อไปอย่างไม่ท้อถอย จากพฤติกรรมและความคิดของตัวละครนั้น ทำให้ผู้อ่านเห็นแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการจะเสนอออกมาอย่างชัดเจนว่า การปลูกป่านั้นจะไม่มีทางสำเร็จได้ถ้ายังมีการคอร์รัปชันและตัดไม้ทำลายป่าอยู่ นอกจากนี้กฤษณาจะสร้างตัวละครแต่ละตัวให้มีความหลากหลายกันออกไป ไม่ใช่มีบุคลิกลักษณะแบบใดแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่บุคลิกลักษณะความคิดเห็นของตัวละครแต่ละตัวจะแตกต่างกันหลายลักษณะ และในแต่ละตัวนั้นผู้เขียนก็สร้างตัวละครขึ้นมาได้อย่างมีเหตุผลและมีความเป็นไปได้ที่ตัวละครจะมีพฤติกรรมแบบนั้น เช่น เหมือนแพรในบ้านขนนก มีสภาพจิตใจที่ประาะบางและมีอารมณ์อ่อนไหว ไม่สามารถทนกับความผิดหวังที่เกิดขึ้นในชีวิต เพราะผู้ชายคนหนึ่งได้เท่านั้น หากแต่ผลจากชีวิตครอบครัวที่แตกแยกของพ่อกับแม่และสภาพแวดล้อมที่เธอเติบโตขึ้นมาทำให้เธอพบกับความสูญเสียแตกร้างมาทีละน้อยและสะสมมาเรื่อย ๆ จนนานวันเข้าทำให้เธอกลายเป็นคนหวาดกลัวความสูญเสีย เมื่อเธอมีความรักเธอจึงกลัวจะสูญเสียไปอีก เธอจึงทุ่มเทให้คนรักอย่างมาก และห่วงหวนมากกว่าคนปกติทั่ว ๆ ไป จนเมื่อเธอผิดหวังจากคนที่เธอรักและทุ่มเทให้อย่างมาก ถึงแม้จะไม่

รุนแรงนัก ในสายตาของสังคมภายนอกรอบข้างแต่ความผิดหวังและสูญเสียในครั้งนี่เมื่อรวมกับความแค้นในจิตใจที่เธอสะสมเอาไว้ไว้มากแล้ว มันก็มากจนเกินกว่าสภาพจิตใจอันเปราะบางของเธอจะทนได้ เธอจึงเลือกที่จะฆ่าตัวตายมากกว่าที่จะพยายามลุกขึ้นยืนหยัดใหม่อีกครั้ง หรือ โสรวารในตะวันตกคืนที่ทะเลทรายยามมากไปจนต้องพบกับสูญเสีย ก็เพราะในชีวิตเขายังไม่เคยรักใคร่อย่างแท้จริงนอกตัวเอง ยังไม่เคยเสียสละอะไรเพื่อคนอื่นเลย เขาทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของตัวเองเพียงอย่างเดียวเพราะจิตใจที่มุ่งมั่นอย่างแรงกล้าตั้งแต่วัยเด็กที่จะมีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ไม่ต้องเหนื่อยยาก ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย เนื่องจากความยากจน เขาจึงทำทุกอย่างทั้งผิดและถูกเพื่อความก้าวหน้าของตัวเองและความสุขสบายของแม่และน้อง เมื่อเขาไปมีความสัมพันธ์กับภรรยาฆ่าของเจ้านายเก่าที่เสียชีวิตลง เขาก็ไม่ได้นึกถึงอนาคตข้างหน้าและไม่ได้นึกถึงความรักที่เขาจะมีให้เธอหรือไม่ เพียงแต่ทำตามสัญชาตญาณของมนุษย์ผู้ชายที่ไม่ใช่พระอิฐพระปูนนั่นเอง จนเมื่อเขาารู้ตัวว่ารักผู้หญิงคนหนึ่งอย่างจริงจังจึงคิดจะทิ้งทุกอย่างในอดีต ทั้งหน้าที่การงานที่ได้มาอย่างมิชอบธรรมและภรรยาไปเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่อย่างถูกต้องและดีงาม เมื่อภรรยาของเขา รู้และทวงสิทธิ์ของความเป็นภรรยาถึงแม้จะในทางพฤตินัยก็ตาม ด้วยความที่ไม่เคยนึกถึงใครหรือสิ่งใดนอกจากผลประโยชน์ของตัวเอง ทำให้เขาปฏิเสธความรับผิดชอบที่เขาควรจะมีต่อภรรยา แสดงให้ทุกคนรวมทั้งคนที่เขารักได้เห็นธาตุแท้ของตัวเองเอง ถึงแม้เขาจะคิดกลับตัวอย่างไรก็สายเสียแล้ว นอกจากภรรยาจะสร้างตัวละครได้อย่างมีเหตุผลและน่าสนใจมาตั้งแต่ต้นแล้ว ตัวละครแต่ละตัวของภรรยาเหล่านั้น มีพัฒนาการในตัวของตัวเองอยู่แล้วมาตั้งแต่ระยะแรกเช่นพี่ชายในไม้ผลัดใบ จากที่เป็นคนคือไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของใคร เอาแต่ใจตนเองเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นกับลูก ทำให้เขาคิดได้และยอมปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ในทางที่ดีขึ้น หรือ เจียคในภุมร จากที่เคยเป็นคนที่ต้องคอยให้ภรรยามาเป็นฝ่ายปรนนิบัติเอาเองแต่เพียงฝ่ายเดียว เมื่อภรรยาป่วยอยู่โรงพยาบาลและเขาต้องเป็นคนคอยดูแล ทำให้รู้และเข้าใจว่าการดูแลปรนนิบัติคนอื่นนั้นเหนื่อยและหนักเพียงใด ทำให้เขาต้องปรับปรุงตัวเอง คอยเอาใจใส่ภรรยามากขึ้นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองมากขึ้น ไม่ต้องคอยให้ภรรยาทำให้ทุกอย่าง เปลี่ยนแปลงนิสัยไปในทางที่ดีขึ้น หรือแปลแก้วในเพลงบินใบจิว จากที่เคยเป็นคนอ่อนแอทั้งร่างกายและจิตใจ เมื่อเธอมีลูกและรู้ว่าสามีไปมีภรรยาน้อย เธอจึงทำจิตใจให้เข้มแข็งและต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อที่จะได้มีชีวิตอยู่ดูแลลูกที่เธอรักมากที่สุด เธอจึงเรียนรู้ชีวิตมากขึ้น เข้มแข็งมากขึ้น หรือปี่ทองในบุษบอบใบไม้ จากที่เคยเอาแต่ใจตนเอง ไม่เคยสนใจสังคมภายนอก หรือปัญหาต่าง ๆ ในสังคมเลย เอาแต่แต่งตัวและไม่ค่อยคิดอะไรเมื่อได้มารู้จักกับสามภพที่เป็นคนดี มีอุดมคติ และหลังจากที่เธอประสบกับความสูญเสียบุคคลที่รักในครอบครัวไปถึง ๒ คน ทำให้ปี่ทองรู้จักคิดถึงสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น เข้าใจคนอื่นมากขึ้น พัฒนาบุคลิกลักษณะนิสัยไปในทางที่ดีขึ้น จึงเห็นได้ว่าการสร้างตัวละครของภรรยาเหล่านั้นทำได้ดี

และมีความน่าสนใจมาตั้งแต่ต้น มีลักษณะหลากหลายต่างกันไป มีเหตุผลมารองรับพฤติกรรม หรืออารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร และตัวละครแต่ละตัวก็จะมีพัฒนาการในตัวเอง จึงทำให้ตัวละครของกฤษณาน่าสนใจ

ด้านบทบาทของตัวละคร บทบาทของตัวละครจะมีพัฒนาการเพียงบางลักษณะคือ ตัวละครเอกฝ่ายหญิงจะมีบทบาทเด่นในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ และช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๓๐ ส่วนในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่น จะเห็นได้ว่าในช่วงที่ ๑ และ ๒ นั้น กฤษณาให้ความสำคัญกับตัวละครเอกฝ่ายหญิงค่อนข้างมาก สร้างให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่น แต่จะให้เห็นได้ว่า ตัวละครเอกฝ่ายหญิงของกฤษณาไม่อยู่ในรูปแบบของนางเอกที่เป็นแบบฉบับที่มีแต่ความสุข หรือเป็นแต่เพียงผู้ตามเท่านั้น ไม่ใช่นางเอกแสนดีที่พบกับความสุขเสมอไป แต่ผู้เขียนเน้นให้เห็นถึงพฤติกรรมและผลที่เกิดขึ้นกับตัวละครเหล่านี้เป็นการมุ่งเน้นแสดงแนวคิดมายังผู้อ่าน และในบางครั้ง พฤติกรรมของตัวละครเหล่านี้ก็ไม่ใช่พฤติกรรมที่นางเอกควรจะปฏิบัติ เช่น เหมือนแพรวในบ้านชนบท ที่ต้องพบจุดจบในชีวิตเพราะพ่ายแพ้ต่ออารมณ์ตัวเอง สะแกวัลย์ในฝันกลางฤดูฝน ที่หมายสูงอย่างเพื่อฝันจนต้องพบกับความโศกเศร้าเสียใจในชีวิต มธุรสในเรือมนุษย์ ที่เอาแต่สนใจเรื่องราวนอกบ้านจนครอบครัวพังทลาย อะเคื่อในไฟหนาว ที่มีปัญหาในชีวิตสมรส และมีสามีอีกหนึ่งคนโดยไม่ได้ตั้งใจ หรือรำน่าในกระเช้าสีดำ ที่แกร่งกล้า เอาความเป็นผู้หญิงเข้าแลกกับวัตถุเงินทอง ตัวละครเอกฝ่ายหญิงของกฤษณาจึงมิใช่ นางเอกตามแบบฉบับ แต่เป็นผู้หญิงแกร่ง กล้า แต่พอมานในช่วงท้ายของช่วงที่ ๒ ต่อกับช่วงที่ ๓ กฤษณาให้ความสำคัญกับตัวละครฝ่ายชายและหญิงเท่า ๆ กัน เพราะกฤษณาสร้างให้ตัวละครทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายเป็นตัวละครที่จะนำเสนอแนวคิดต่อผู้อ่าน คือ สร้างตัวละครขึ้นมาให้มีพฤติกรรมตามแนวคิดที่จะเสนอ ในปูนปิดทอง กฤษณาต้องการเสนอแนวคิดที่ว่า พ่อแม่ควรทำตัวเป็นพระของลูก ทั้งสองเมืองและบาลีจึงเป็นคนมีปัญหา และมีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่จะแสดงให้ผู้อ่านได้เห็นว่า เป็นผลมาจากการขาดความรัก ความอบอุ่นนั่นเอง เช่น ก้าวร้าว ไม่นับถือพ่อแม่ วัวเหว เกือบกด ฯลฯ ในถ่านเก่าไฟใหม่ กฤษณาต้องการเสนอแนวคิดที่ว่า ลูกหลานควรดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุ จึงสร้างมาติ และอุณากรรณ ให้มีพฤติกรรมที่สื่อถึงแนวคิด คือ ทั้งสองคนจะรักและเอาใจใส่ผู้สูงวัยทุกท่านอย่างดี คอยมาดูแลอยู่ตลอด ในไฟทะเล กฤษณาต้องการเสนอแนวคิดที่ว่า การแต่งงานแล้วประสบปัญหาจากบุคคลอื่น ทั้งซัฟและสิชล จึงได้รับความเดือดร้อนจาก ระนอง พี่ชายของสิชลนั่นเอง ในไม้ผลัดใบ กฤษณาต้องการเสนอแนวคิดที่ว่า การแต่งงานแล้วประสบปัญหาทั้งจากคู่สมรสเอง และบุคคลอื่น ผู้เขียนจึงสร้างตัวละครขึ้นมาสองคู่ให้เห็นแนวคิดดังกล่าวคือ พัลลภและชิงดวง นั้นมีปัญหาขัดแย้งกัน เนื่องจากแม่ของพัลลภเข้ามาวุ่นวาย และพัวพันกับเทียนสี มีปัญหาเพราะไม่ยอมปรับตัวเข้าหากัน เอา

แต่ใจตนเองด้วยกันทั้งคู่ นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าในช่วงท้ายของช่วงที่ ๒ ต่อกับ ช่วงที่ ๓ กฤษณาจะเน้นให้เห็นแนวคิดด้านครอบครัวมากขึ้น ใน โพทะเล ภมร และ เพลงบินใบจิว กฤษณาจึงสร้างให้ตัวละครทั้งคู่มีความสำคัญเท่า ๆ กัน เพราะสามีภรรยา นั้นเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของครอบครัวนั่นเอง

ค. ด้านกลวิธีการประพันธ์

ในการศึกษาพัฒนาการด้านกลวิธีการประพันธ์ ในนวนิยายของกฤษณา ที่ได้รวบรวมไว้ ทั้ง ๑๗ เรื่องนั้น ผู้วิจัย จะแบ่งเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. การตั้งชื่อเรื่อง
 ๒. การเล่าเรื่อง
 ๓. การดำเนินเรื่อง
๑. การตั้งชื่อเรื่อง

จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่อง กฤษณา พบว่า กฤษณาใช้กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์ เพื่อแสดงความหมายโดยนัยสามารถสื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงแนวคิดของเรื่องได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้จะเป็นสัญลักษณ์ ที่ผู้เขียนสร้างขึ้นมาแล้ว กฤษณา ยังมีการตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยนำมาเปรียบเทียบกับธรรมชาติและ การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์ โดยใช้คำที่ขัดแย้งกัน ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จากนวนิยาย ๖ เรื่อง พบว่า กฤษณาใช้กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์ ๒ ลักษณะ คือ การใช้สัญลักษณ์โดยนำมาเปรียบเทียบกับธรรมชาติและ การใช้สัญลักษณ์ที่ผู้เขียนสร้างขึ้นมามีตั้งเป็นชื่อเรื่อง ดังนี้

๑) การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์ โดยนำมาเปรียบเทียบกับธรรมชาติ มี ๕ เรื่อง ได้แก่ ตะวันตกคืน ฝืนกลางฤดูฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยนทาง และ ไม้ผลัดใบ

๒) การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยผู้เขียนนำมาจากเพลงร้องเรือ มีเรื่องเดียวได้แก่ เรือมนุษย์

ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ จากนวนิยาย ๘ เรื่อง พบว่า กฤษณาใช้กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์ครบทั้ง ๓ ลักษณะ คือ การใช้สัญลักษณ์โดยนำมา

เปรียบเทียบกับธรรมชาติ การใช้สัญลักษณ์ที่ผู้เขียนสร้างขึ้น และการใช้สัญลักษณ์โดยใช้คำที่ขัดแย้งกัน มาตั้งเป็นชื่อ ดังนี้

๑) การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยนำมาเปรียบเทียบกับธรรมชาติ มี ๔ เรื่อง ได้แก่ ลานลูกไม้ ไฟทะเล กระเช้าสีดา และ กมร

๒) การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยผู้เขียนสร้างขึ้นมา มีเรื่องเดียว ได้แก่ ปูนปิดทอง

๓) การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์ โดยใช้คำที่ขัดแย้งกัน มี ๓ เรื่อง บ้านขนนก บุษบกใบไม้ และ ไฟหนาว

ช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จากนวนิยาย ๓ เรื่อง พบว่า กฤษฎณาใช้กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์ ๒ ลักษณะ คือ การใช้สัญลักษณ์โดยการนำมาเปรียบเทียบกับธรรมชาติ และการใช้สัญลักษณ์ที่ผู้เขียนสร้างขึ้นมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง ดังนี้

๑) การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยนำมาเปรียบเทียบกับธรรมชาติ มีเรื่องเดียว ได้แก่ เพลงบินใบจิว

๒) การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยผู้เขียนสร้างขึ้นมา มี ๒ เรื่อง ได้แก่ ถ่านเก่าไฟใหม่ และ ชาวกรง

จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษฎณาทั้ง ๑๗ เรื่อง พบว่า ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ เป็นช่วงที่กฤษฎณาตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์ครบทั้ง ๓ ลักษณะ คือ ในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้น กฤษฎณาตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์อยู่ ๒ ลักษณะคือ การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยนำมาเปรียบเทียบกับธรรมชาติและ การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยผู้เขียนสร้างขึ้นมา ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้น กฤษฎณา ยังคงตั้งชื่อเรื่องเหมือนกับในช่วงแรก คือการตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยนำมาเปรียบเทียบกับธรรมชาติ และ การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยผู้เขียนสร้างขึ้นมา แต่ในช่วงนี้มีกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องแบบใหม่เพิ่มเข้ามาอีก ๑ ลักษณะ คือ การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยใช้คำที่ขัดแย้งกัน ส่วนในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ กฤษฎณา ยังคงตั้งชื่อเรื่อง อย่างคงที่เหมือนกับในช่วงแรก มี ๒ ลักษณะ ได้แก่การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยนำมาเปรียบเทียบกับธรรมชาติ และ การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยผู้เขียนสร้างขึ้นมา ส่วนการตั้งชื่อเรื่องที่เป็น

สัญลักษณ์โดยใช้คำขัดแย้งกันนั้น ไม่ปรากฏในช่วงนี้ จึงเห็นได้ว่า ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ เป็นช่วงที่มีพัฒนาการมากที่สุดเพราะมีการใช้กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องแบบใหม่เพิ่มเข้ามา ส่วนอื่นนั้นปรากฏอย่างคงที่ ไม่มีพัฒนาการ ดังนี้

การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยนำมาเปรียบเทียบกับธรรมชาติ เป็นลักษณะที่ ปรากฏอย่างคงที่ต่อเนื่องลงมาอย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่ช่วงแรกในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ คือ ตะวันตกดิน ฝนกลางฤดูฝน รากแก้ว ลมเปลี่ยนทาง ไม้ผลัดใบ ลานลูกไม้ ไฟทะเล กระเช้าสีดา ภุมร และ เพลงบินในจิว เป็นกลวิธีการตั้งชื่อแบบหลักที่ถูกรักษาใช้มากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าสิ่งที่เป็นธรรมชาตินั้นกว้างใหญ่และมีมากมาย แต่ละอย่างมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป สามารถจะนำมาช่วยสื่อแนวคิดของเรื่องให้ผู้อ่านเห็นได้ง่ายขึ้น แต่ไม่มีพัฒนาการเป็นเพียงกลวิธีที่ผู้เขียนเน้นให้เห็นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยผู้เขียนสร้างขึ้น เป็นลักษณะที่ ปรากฏอย่างคงที่ต่อเนื่องกันลงมาอย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่ช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ และมีพัฒนาการมากขึ้นเล็กน้อยจากช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ ที่มีเพียง ๑ เรื่อง คือ ปูนปิดทอง พอในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ มีเพิ่มขึ้นมาเป็น ๒ เรื่อง คือ ถ่านเก่าไฟใหม่ และ ชาวกรง จะเห็นได้ว่า กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องลักษณะนี้จะคงที่ต่อเนื่องจากช่วงที่ ๑ มายังช่วงที่ ๒ และมีพัฒนาการมากขึ้น จากช่วงที่ ๒ มายังช่วงที่ ๓ เห็นได้จากจำนวนเรื่องที่เพิ่มมากขึ้น

การตั้งชื่อเรื่องที่เป็นสัญลักษณ์โดยใช้คำที่ขัดแย้งกัน เป็นลักษณะที่พบอยู่เพียงช่วงเดียว คือ ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ คือ บ้านขนนก บุษบกใบไม้ และ ไฟหนาว ส่วนในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ และในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้นไม่ ปรากฏลักษณะดังกล่าวนี้เลย การตั้งชื่อเรื่องในลักษณะนี้มักจะแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ เป็นไปไม่ได้ สามารถนำมาเชื่อมโยงกับแนวคิดของเรื่องและสามารถที่จะช่วยสื่อถึงแนวคิดของเรื่องให้ผู้อ่านเห็นได้อย่างชัดเจนมากขึ้น จึงเป็นกลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง ที่มีพัฒนาการให้เห็นอย่างชัดเจน เพราะ ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ไม่ปรากฏลักษณะนี้เลย แต่มาช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ มีปรากฏขึ้นถึง ๓ เรื่องด้วยกัน คือ บ้านขนนก บุษบกใบไม้ และ ไฟหนาว จึงมีพัฒนาการจากช่วงที่ ๑ มายังช่วงที่ ๒ เพราะเป็นกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องที่เพิ่มขึ้นมาใหม่

ส่วนการตั้งชื่อเรื่องโดยนำมาจากวลีหนึ่งของเพลงร้องเรือเก่ามีเพียงเรื่องเดียว และปรากฏอยู่ในช่วงที่๑ เพียงช่วงเดียวเท่านั้น

๒. การเล่าเรื่อง

จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่องของกฤษณา ตั้งแต่ช่วงที่ ๑ ถึงช่วงที่๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๔๐ นั้น พบว่า กฤษณาใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเพียงแบบเดียว คือ ผู้เขียนเป็นผู้เล่าแบบผู้รู้แจ้งเห็นจริง ทั้ง ๑๗ เรื่อง ได้แก่ เรือมนุษย์ ตะวันตกดิน ฝันกลางฤดูฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยนทาง ไม้ผลัดใบ บ้านขนนก บุษบกใบไม้ ลานลูกไม้ ไฟหนาว ปูนปิดทอง ไฟทะเล กระเช้าสีดา ภมร ถ่านเก่าไฟใหม่ เพลงบินใบจิว และ ชาวกรง ทุกเรื่องผู้เขียนจะเล่าในลักษณะเดียวกัน คือ ผู้เขียนเป็นผู้เล่าแบบผู้รู้แจ้งเห็นจริง ผู้เขียนเป็นผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับตัวละคร ทั้งรูปร่างลักษณะ อุปนิสัย ฯลฯ รวมทั้งความรู้สึก นึกคิดภายในจิตใจของตัวละครด้วย กลวิธีการเล่าเรื่องที่กฤษณาใช้นั้นตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๕ - ๒๕๔๐ จึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น แต่อย่างใดเลย เพราะคงใช้กลวิธีเดิมอยู่ตั้งแต่ต้นจนจบ ดังนั้นกลวิธีการเล่าเรื่องของกฤษณาที่ปรากฏในนวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่องจึงไม่มีพัฒนาการแต่อย่างใด

๓. การดำเนินเรื่อง

เป็นกลวิธีสำคัญที่ช่วยให้เรื่องมีความน่าสนใจและชวนติดตาม ประกอบด้วย การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่องและการปิดเรื่อง ดังนี้

ก) การเปิดเรื่อง จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่องของกฤษณา พบว่ากฤษณาใช้กลวิธีการเปิดเรื่อง ๓ ลักษณะ คือการเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวละคร การเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากพร้อมกับตัวละคร และการเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉาก ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จากนวนิยาย ๖ เรื่อง พบว่า กฤษณาใช้กลวิธีการเปิดเรื่องอยู่เพียงแบบเดียวคือ การเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวละคร ได้แก่ เรือมนุษย์ ตะวันตกดิน ฝันกลางฤดูฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยนทาง และ ไม้ผลัดใบ

ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๓๑ จากนวนิยาย ๘ เรื่อง พบว่า กฤษณาใช้กลวิธีการเปิดเรื่องครบทั้ง ๓ แบบ คือ การเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวละคร การเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากพร้อมกับตัวละคร และการเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉาก ดังนี้

๑) การเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวละคร มี ๖ เรื่อง ได้แก่ บ้านขนนก
บุษบกใบไม้ ลานลูกไม้ ไฟหนาว ไฟทะเล และ กระเช้าสีดา

๒) การเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากพร้อมกับตัวละคร มีเรื่องเดียวได้แก่
กมร

๓) การเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉาก มีเรื่องเดียวได้แก่ ปูนปิดทอง

ช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จากนวนิยาย ๓ เรื่อง พบว่า
กฤษฎณาใช้กลวิธีการเปิดเรื่อง ๒ แบบคือ การเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวละครและการเปิดเรื่องโดย
การบรรยายฉากพร้อมกับตัวละคร ดังนี้

๑) การเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวละคร มี ๒ เรื่องได้แก่ เพลงบินใบจิว
และ ชาวกรง

๒) การเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากพร้อมกับตัวละคร มีเรื่องเดียว ได้แก่
ถ่านเก่าไฟใหม่

จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษฎณาทั้ง ๑๗ เรื่อง พบว่า ใน
ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ เป็นช่วงที่กฤษฎณาใช้กลวิธีการเปิดเรื่องครบทั้ง ๓
ลักษณะ คือ ในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ นั้น กฤษฎณาใช้กลวิธีการเปิดเรื่องอยู่เพียง
ลักษณะเดียว คือ การเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวละครทันที ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ.
๒๕๒๑ - ๒๕๓๐ พบว่ากฤษฎณา ใช้กลวิธีการเปิดเรื่องคงเดิม เหมือนกับช่วงที่ ๑ คือ การเปิดเรื่อง
โดยการแนะนำตัวละครทันที แต่ในช่วงนี้กฤษฎณาใช้กลวิธีการเปิดเรื่องเพิ่มขึ้นมาอีก ๒ ลักษณะ
ได้แก่ การเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากพร้อมกับตัวละคร และการเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉาก ต่อ
มาในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ กฤษฎณา ยังคงใช้กลวิธีการเปิดเรื่องที่คงเดิม เหมือน
ในช่วงแรก คือ การเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวละครทันที และเหมือนกับช่วงที่ ๒ คือ การเปิดเรื่อง
โดยการ บรรยายฉาก พร้อมกับตัวละคร ส่วนการเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากนั้นไม่ปรากฏใน
ช่วงนี้ จะเห็นได้ว่า ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้น เป็นช่วงที่มีพัฒนาการมากที่สุด
เพราะมีกลวิธีการเปิดเรื่องเพิ่มขึ้นมาถึง ๒ ลักษณะ และกลวิธีการเปิดเรื่องที่กฤษฎณาใช้เป็น
กลวิธีหลัก คือ การเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวละครทันที ดังนี้

การเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวละครทันที เป็นกลวิธีหลักที่กฤษณาใช้มากที่สุดถึง ๑๔ เรื่อง คือ เรือมนุษย์ ตะวันตกดิน ฝันกลางฤดูฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยยนทาง ไม้ผลัดใบ บ้านชนนิก บุษบกใบไม้ ลานลูกไม้ ไฟหนาว ไฟทะเล กระเช้าสีดา เพลงบินใบจิว และ ชาวกรง และปรากฏอยู่ในทุกๆ ช่วง ตั้งแต่ช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ เป็นลักษณะที่ปรากฏอย่างคงที่ต่อเนื่องกันลงมาอย่างสม่ำเสมอ แต่ไม่มีพัฒนาการเป็นเพียงกลวิธีที่ผู้เขียนใช้มากที่สุด เพราะทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครทันที ได้เห็นถึงพฤติกรรมหรือปัญหาบางอย่าง ก่อให้เกิดความใคร่รู้ ทำให้เรื่องน่าสนใจและชวนติดตาม

การเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากพร้อมกับตัวละคร การเปิดเรื่องลักษณะนี้จะไม่ปรากฏในช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ แต่จะปรากฏในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ คือ กมร และในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ คือ ชาวกรง เพียงช่วงละเรื่องเดียวเท่านั้น การเปิดเรื่องลักษณะนี้จึงมีพัฒนาการมากขึ้นในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ เพราะเป็นการเปิดเรื่องแบบใหม่ที่เพิ่มขึ้นมา และคงอยู่ต่อมาจนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐

การเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉาก การเปิดเรื่องลักษณะนี้จะปรากฏอยู่เพียงช่วงเดียว คือ ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ คือ ปูนปิดทอง ส่วนช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ และช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้นไม่ปรากฏการเปิดเรื่องในลักษณะนี้ การเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากนี้จึงมีพัฒนาการมากขึ้น จากช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มายังช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ เท่านั้น เพราะเป็นกลวิธีการเปิดเรื่องแบบใหม่ที่เพิ่มขึ้นมา

ข) การดำเนินเรื่อง จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่องของกฤษณาพบว่า กฤษณาใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องอยู่ ๕ ลักษณะ คือ การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา การสร้างความขัดแย้ง (ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสังคม และความขัดแย้งภายในจิตใจ) การผูกปมปัญหา การแทรกโครงเรื่องย่อย และการใช้เหตุบังเอิญ ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จากนวนิยาย ๖ เรื่อง พบว่ากฤษณาใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องครบทั้ง ๕ ลักษณะ คือ การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา การสร้างความขัดแย้ง การผูกปมปัญหา การแทรกโครงเรื่องย่อย และการใช้เหตุบังเอิญ ได้แก่

๑. การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา มี ๖ เรื่อง ได้แก่ เรียมมนุษย์ ตะวันตกดิน ฝันกลางฤดูฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยนทาง และ ไม้ผลัดใบ

๒. การสร้างความขัดแย้ง - ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร มี ๕ เรื่อง ได้แก่ เรียมมนุษย์ ฝันกลางฤดูฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยนทาง และ ไม้ผลัดใบ
- ความขัดแย้งภายในจิตใจ มีเรื่องเดียวได้แก่ ตะวันตกดิน

๓. การผูกปมปัญหา มี ๖ เรื่อง ได้แก่ เรียมมนุษย์ ตะวันตกดิน ฝันกลางฤดูฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยนทาง และ ไม้ผลัดใบ

๔. การแทรกโครงเรื่องย่อย มี ๒ เรื่อง ได้แก่ เรียมมนุษย์ และ ตะวันตกดิน

๕. การใช้เหตุบังเอิญ มี ๓ เรื่อง ได้แก่ เรียมมนุษย์ ลมที่เปลี่ยนทาง และ ไม้ผลัดใบ

ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ จากนวนิยาย ๘ เรื่อง พบว่า กฤษณา ใช้กลวิธีการดำเนินเรื่อง ๓ ลักษณะ คือ การดำเนินเรื่องตามลำดับ เวลา การสร้างความขัดแย้ง และการผูกปมปัญหา ได้แก่

๑. การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา มี ๘ เรื่อง ได้แก่ บ้านขนนก บุษบกใบไม้ ลานลูกไม้ ไฟหนาว ปูนปิดทอง ไฟทะเล กระเช้าสีดา และ ภมร

๒. การสร้างความขัดแย้ง - ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร มี ๖ เรื่อง ได้แก่ บ้านขนนก ลานลูกไม้ ปูนปิดทอง ไฟทะเล กระเช้าสีดา และ ภมร
- ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสภาพสังคม มีเรื่องเดียว ได้แก่ บุษบกใบไม้
- ความขัดแย้งภายในจิตใจ มีเรื่องเดียว ได้แก่ ไฟหนาว

๓. การผูกปมปัญหา มี ๗ เรื่อง ได้แก่ บ้านขนนก ลานลูกไม้ ไฟหนาว ปูนปิดทอง ไฟทะเล กระเช้าสีดา และ ภมร

ช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จากนวนิยาย ๓ เรื่อง พบว่า กฤษณาใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องอยู่ ๓ ลักษณะ คือ การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา การสร้างความขัดแย้ง และการผูกปมปัญหา ได้แก่

๑. การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา มี ๓ เรื่อง ได้แก่ ถ่านเก่าไฟใหม่ เพลงบินใบจิว และ ชาวกรง

๒. การสร้างความขัดแย้ง - ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร มี ๒ เรื่อง ได้แก่ ถ่านเก่าไฟใหม่ และ เพลงบินใบจิว

- ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสภาพสังคม มีเรื่องเดียว ได้แก่ ชาวกรง

๓. การผูกปมปัญหา มี ๒ เรื่อง ได้แก่ เพลงบินใบจิว และ ชาวกรง

จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษณา ทั้ง ๑๓ เรื่อง พบว่า ในช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มี การใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องครบทั้ง ๕ ลักษณะ คือ การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา การสร้างความขัดแย้ง (ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร ความขัดแย้งภายในจิตใจ) การผูกปมปัญหา การแทรกโครงเรื่องย่อย และการใช้เหตุบังเอิญ พบว่า ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ พบว่ากฤษณาใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องเพียง ๓ ลักษณะ คือ การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา การสร้างความขัดแย้ง (ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสภาพสังคม ความขัดแย้งภายในจิตใจ) การผูกปมปัญหา ส่วนการแทรกโครงเรื่องย่อย และการใช้เหตุบังเอิญ นั้นไม่ปรากฏในช่วงนี้ แต่กฤษณาเพิ่มความขัดแย้งขึ้นมาอีก ๑ ลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสภาพสังคม ต่อมาในระยะที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ พบว่ากฤษณาใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องเพียง ๓ ลักษณะเช่นเดียวกับช่วงที่ ๒ คือ การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา การสร้างความขัดแย้ง (ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสภาพสังคม) การผูกปมปัญหา ส่วนการแทรกโครงเรื่องย่อย และการใช้เหตุบังเอิญ นั้นไม่ปรากฏในช่วงนี้ และการสร้างความขัดแย้ง (ความขัดแย้งภายในจิตใจ) นั้น ก็ไม่ปรากฏในช่วงนี้ด้วยเช่นกัน จึงเห็นได้ว่าในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้นมีพัฒนาการเกิดขึ้นมากที่สุดและการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา และการสร้างความขัดแย้ง และการผูกปมปัญหานั้นเป็นกลวิธีหลักที่กฤษณาใช้ในการดำเนินเรื่อง ดังนี้

การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา กลวิธีนี้กฤษฎณาใช้เป็นกลวิธีหลักในการดำเนินเรื่อง พบอยู่ในทุกเรื่องทั้ง ๑๗ เรื่อง ที่ได้ศึกษา ดังนี้ เรียมมนุษย์ ตะวันตกคืน ฝืนกลางฤดู ฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยนทาง ไม้ผลัดใบ บ้านชนนิก บุษบกใบไม้ ลานลูกไม้ ไฟหนาว ปูนปิดทอง ไฟทะเล กระเช้าสีดา กมร เพลงบินใบจิว ถ่านไฟใหม่ และ ชาวกรง เป็นกลวิธีที่ไม่มีพัฒนาการ แต่ปรากฏอย่างคงที่ต่อเนื่อง อย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ เป็นกลวิธีการดำเนินเรื่องที่กฤษฎณาใช้เป็นหลัก เพราะทำให้ผู้อ่านติดตามและเข้าใจเรื่องได้ง่ายไม่สับสน เห็นแนวคิดของเรื่องชัดเจนขึ้น

การสร้างความขัดแย้ง กลวิธีนี้กฤษฎณาใช้เป็นกลวิธีหลักในการดำเนินเรื่อง การสร้างความขัดแย้งนี้ แบ่งออกได้เป็น ๓ ลักษณะคือ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสภาพสังคม ความขัดแย้งภายในจิตใจ ดังนี้

— ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร เป็นความขัดแย้งหลักที่ปรากฏในนวนิยายทั้ง ๓ ช่วง ตั้งแต่ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ เป็นกลวิธีที่ปรากฏอย่างคงที่ต่อเนื่องกันมาสม่ำเสมอแต่ไม่ถือว่ามีพัฒนาการ

— ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสภาพสังคม ความขัดแย้งในลักษณะนี้จะไม่ปรากฏในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ แต่จะปรากฏอยู่ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ คือ บุษบกใบไม้ และใน ช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ คือ ชาวกรง เพียงช่วงละเรื่องเดียว เป็นกลวิธีที่มีพัฒนาการเพราะเป็นกลวิธีใหม่เริ่มใช้ใน ช่วงที่ ๒ และอยู่มาอย่างต่อเนื่องจนถึงช่วงที่ ๓

— ความขัดแย้งภายในจิตใจ ความขัดแย้งลักษณะนี้ปรากฏอยู่เพียง ๒ ช่วง คือ ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ คือ ตะวันตกคืน และช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ คือ ไฟหนาว แต่ใน ช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้นไม่ปรากฏความขัดแย้งในลักษณะนี้ ผู้เขียนพบว่าความขัดแย้งภายในจิตใจ เป็นกลวิธีที่ไม่พัฒนาการ เพราะเป็นกลวิธีที่ผู้เขียนใช้มาแต่เดิมตั้งแต่ระยะแรก และต่อเนื่องมายัง ช่วงที่ ๒

การผูกปมปัญหา กลวิธีนี้กฤษฎณาใช้เป็นกลวิธีหลักในการดำเนินเรื่อง ปรากฏอยู่ทั้ง ๓ ช่วง ตั้งแต่ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึง ช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ ไม่มีพัฒนาการแต่เป็นกลวิธีที่กฤษฎณาเสนออย่างคงที่และต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นกลวิธีหนึ่งที่ช่วยให้เรื่องเกิดความน่าสนใจ และชวนติดตามได้เป็นอย่างดี

การแทรกโครงการเรื่องย่อย และ การใช้เหตุบังเอิญนี้ เป็นกลวิธีการดำเนินเรื่อง ที่ปรากฏอยู่เพียงช่วงเดียว คือ ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ส่วนในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ และ ช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ นั้นไม่ปรากฏกลวิธี ดังกล่าว อีก ผู้เขียนเสนอไว้ในงานเขียนนวนิยายยุคแรก ๆ เท่านั้น

ค) การปิดเรื่อง จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่อง ของกฤษณา พบว่ากฤษณาใช้กลวิธีการปิดเรื่องอยู่ ๓ ลักษณะ คือ การปิดเรื่องแบบสุข การปิดเรื่องแบบเศร้า และการปิดเรื่องแบบทิ้งไว้ให้คิด ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จากนวนิยาย ๖ เรื่อง พบว่า กฤษณา ใช้กลวิธีการปิดเรื่องอยู่ ๒ ลักษณะคือ การปิดเรื่องแบบสุข และการปิดเรื่องแบบทิ้งไว้ให้คิด ได้แก่

๑. การปิดเรื่องแบบสุข มี ๔ เรื่อง ได้แก่ ฝันกลางฤดูฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยนทาง และ ไม้ผลัดใบ

๒. การปิดเรื่องแบบทิ้งไว้ให้คิด มี ๒ เรื่อง ได้แก่ เรือมนุษย์ และ ตะวันตกดิน

ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ จากนวนิยาย ๘ เรื่อง พบว่า กฤษณาใช้กลวิธีการปิดเรื่องครบทั้ง ๓ ลักษณะ คือ การปิดเรื่องแบบสุข การปิดเรื่องแบบเศร้า และการปิดเรื่องแบบทิ้งไว้ให้คิด ได้แก่

๑. การปิดเรื่องแบบสุข มี ๔ เรื่อง ได้แก่ ลานลูกไม้ ไฟหนาว ปูนปิดทอง และ ไฟทะเล

๒. การปิดเรื่องแบบเศร้า มีเรื่องเดียว ได้แก่ บ้านขนนก

๓. การปิดเรื่องแบบทิ้งไว้ให้คิด ดังนี้ มี ๓ เรื่อง ได้แก่ บุษบกใบไม้ กระเช้าสีดา และ ภมร

ช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จากนวนิยาย ๓ เรื่อง พบว่า กฤษณาใช้กลวิธีการปิดเรื่องอยู่ ๒ ลักษณะ คือ การปิดเรื่องแบบสุข การปิดเรื่องแบบเศร้า ได้แก่

๑. การปิดเรื่องแบบสุข มี ๒ เรื่อง ได้แก่ ถ่านเก่าไฟใหม่ และ ชาวกรง

๒. การปิดเรื่องแบบเศร้า มีเรื่องเดียว ได้แก่ เพลงบินใบจิว

จากการศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่อง ของกฤษณาพบว่า ในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้น เป็นช่วงที่กฤษณาใช้กลวิธีการปิดเรื่องครบทั้ง ๓ ลักษณะ คือ ในช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ กฤษณาใช้กลวิธีการปิดเรื่อง ๒ ลักษณะคือ การปิดเรื่องแบบสุข และการปิดเรื่องแบบทิ้งไว้ให้คิด ต่อมาในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ กฤษณายังคงใช้กลวิธีการปิดเรื่อง อย่างต่อเนื่อง มาจากช่วงที่ ๑ คือ การปิดเรื่องแบบสุข และการปิดเรื่องแบบทิ้งไว้ให้คิด ในช่วงนี้มีการใช้กลวิธีการปิดเรื่องเพิ่มขึ้นมาใหม่ คือ การปิดเรื่องแบบเศร้า ส่วนในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ กฤษณาใช้กลวิธีที่ต่อเนื่องมาจากช่วงที่ ๑ เพียงลักษณะเดียวคือ การปิดเรื่องแบบสุข และใช้กลวิธีต่อเนื่องมาจากช่วงที่ ๒ คือ การปิดเรื่องแบบเศร้า ส่วนการปิดเรื่องแบบทิ้งไว้ให้คิดนั้นไม่ปรากฏเลยในช่วงที่ ๓ จะเห็นได้ว่ากฤษณาใช้กลวิธีการปิดเรื่อง แบบสุข เป็นกลวิธีหลักที่ปรากฏอย่างคงที่ ต่อเนื่องลงมาอย่างสม่ำเสมอ และในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ นั้นเป็นช่วงที่มีพัฒนาการเกิดขึ้นอย่างชัดเจน เพราะมีการใช้กลวิธีแบบใหม่เพิ่มขึ้นมา ดังนี้

การปิดเรื่องแบบสุข การปิดเรื่องแบบนี้เป็นกลวิธีหลักที่กฤษณาใช้มากที่สุด ปรากฏอยู่อย่างคงที่ต่อเนื่องกันมา สม่ำเสมอ ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ คือ ฝันกลางฤดูฝน รากแก้ว ลมที่เปลี่ยนทาง ไม้ผลัดใบ ลานลูกไม้ ไฟหนาว ปูนปิดทอง ไฟทะเล ถ่านเก่าไฟใหม่ และ ชาวกรง เป็นการจบเรื่องลงด้วยความสุขสมหวังของตัวละคร และความสุขของผู้อ่านด้วย จึงเป็นการปิดเรื่องที่กฤษณา นิยมใช้มากแต่ไม่มีพัฒนาการ เป็นเพียงกลวิธีที่ปรากฏอยู่อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

การปิดเรื่องแบบเศร้า การปิดเรื่องแบบนี้เป็นกลวิธีที่ไม่ปรากฏในช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ แต่จะปรากฏอยู่ใน ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ คือ บ้านขนนก และในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ คือ เพลงบินใบจิว การจบเรื่องแบบนี้มีน้อยเรื่อง แสดงว่าผู้เขียนไม่เน้นการปิดเรื่องในลักษณะนี้มากนัก

การปิดเรื่องแบบทิ้งไว้ให้คิด การปิดเรื่องแบบนี้เป็นกลวิธีที่ปรากฏในช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ มี ๒ เรื่องคือ เรือมนุษย์ และ ตะวันตกดิน และในช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ มี ๓ เรื่อง คือ บุษบกใบไม้ กระเช้าสีดา และ กมร แต่ไม่

ปรากฏอยู่ในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ จึงเป็นกลวิธีที่มีพัฒนาการมากขึ้นจากช่วงที่ ๑ มายังช่วงที่ ๒ โดยเห็นได้จากจำนวนเรื่องที่ปรากฏมีเพิ่มมากขึ้น กฤษฎณาไม่ได้เน้นการปิดเรื่องในลักษณะนี้มากนัก

พัฒนาการด้านกลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษฎณาที่ได้รับรางวัลทั้ง ๑๗ เรื่องนั้น ผู้วิจัยพบว่าการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์ การเปิดเรื่อง การสร้างความขัดแย้งและการปิดเรื่องนั้น เป็นกลวิธีการดำเนินเรื่องที่มีพัฒนาการในแง่ของจำนวนเรื่องที่ปรากฏเพิ่มมากขึ้น ส่วนการเล่าเรื่อง การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาและการผูกปมปัญหา เป็นกลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏอย่างคงที่มาตั้งแต่ช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ จนถึงช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ และกลวิธีการแทรกโครงเรื่องย่อยและการใช้เหตุบังเอิญนั้นไม่มีพัฒนาการเลย เพราะปรากฏในช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ เพียงช่วงเดียวหลังจากนั้นไม่ปรากฏอีกเลย

กล่าวโดยสรุปแล้ว นวนิยายของกฤษฎณามีพัฒนาการทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านแนวคิด ตัวละครและกลวิธีการประพันธ์ พัฒนาการทั้ง ๓ ด้านนี้แบ่งออกได้เป็น ๓ ช่วง คือ ช่วงที่ ๑ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๒๐ ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ และช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๐ กล่าวคือ ด้านแนวคิด แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวและแนวคิดเกี่ยวกับสังคม เป็นแนวคิดที่มีพัฒนาการมากขึ้น โดยแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวนั้นเป็นแนวคิดที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอตลอดระยะเวลา ๓๐ ปี และมีพัฒนาการในตัวเองอย่างเด่นชัด ในช่วงแรก กฤษฎณาจะเสนอแนวคิดเกี่ยวกับคู่สมรส ต่อมาในช่วงที่ ๒ กฤษฎณาเสนอแนวคิดกว้างมากขึ้นขยายแนวคิดไปยังเรื่องของเด็ก และในช่วงที่ ๓ นี้กฤษฎณาขยายแนวคิดครอบคลุมไปยังคนสูงอายุในครอบครัวด้วย ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับสังคมปรากฏเพิ่มขึ้นในช่วงที่ ๒ และคงอยู่อย่างต่อเนื่องมายังช่วงที่ ๓ แสดงให้เห็นว่าในช่วงหลังกฤษฎณาหันมาให้ความสนใจกับปัญหาสังคมมากขึ้น ด้านตัวละครนั้น ลักษณะร่วมของตัวละครพบว่ามีพัฒนาการเพียงบางด้าน ได้แก่ ในตัวละครเอกฝ่ายชาย มีพัฒนาการด้านรักลูกมาก มีปมด้อย เป็นคนเจ้าชู้และเป็นคนเห็นแก่ตัว ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีพัฒนาการด้านเป็นแม่บ้านที่ดี รักลูกมาก มีปมด้อยและเป็นคนขี้หึง ลักษณะร่วมของตัวละครเหล่านี้

นี่จะมีพัฒนาการในแง่ของจำนวนเรื่องที่ปรากฏเพิ่มมากขึ้นเท่านั้นเพราะกฤษฎาสร้างตัวละครได้อย่างน่าสนใจมาตั้งแต่ต้น ส่วนบทบาทเด่นของตัวละครนั้น พบว่า ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่น และตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและหญิงมีบทบาทเด่น มีพัฒนาการมากขึ้น ด้านกลวิธีการประพันธ์ พบว่า การตั้งชื่อเรื่อง การเปิดเรื่อง การสร้างความขัดแย้งและการปิดเรื่องมีพัฒนาการมากขึ้นในแง่ของจำนวนเรื่องที่ปรากฏเพิ่มมากขึ้น เพราะกฤษฎาใช้กลวิธีการประพันธ์เพื่อช่วยในการดำเนินเรื่องได้อย่างดีมาตั้งแต่ต้น